

ΧΡΟΝΙΚΑ

ΙΣΤΟΡΙΑΣ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ Ν.ΗΜΑΘΙΑΣ

ΤΕΤΡΑΜΗΝΙΑΙΑ ΕΚΔΟΣΗ ΤΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ ΜΕΛΕΤΩΝ ΙΣΤΟΡΙΑΣ & ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ Ν. ΗΜΑΘΙΑΣ

ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΣ - ΑΠΡΙΛΙΟΣ 2012 - ΕΤΟΣ Ε' - ΑΡ. ΤΕΥΧΟΥΣ 16

ΤΙΜΗ ΤΕΥΧΟΥΣ 5 ΕΥΡΩ - ΕΤΗΣΙΑ ΣΥΝΔΡΟΜΗ 15 ΕΥΡΩ

ΧΡΟΝΙΚΑ

ΙΣΤΟΡΙΑΣ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ Ν.ΗΜΑΘΙΑΣ

Ιδιοκτησία

Εταιρεία Μελετών Ιστορίας
και Πολιτισμού Ν. Ημαθίας

Ιδρυτής

δ. Αθανάσιος Βουδούρης

Εκδότης

Εμμανουήλ Ξυνάδας
(Πρόεδρος Δ.Σ. Ε.Μ.Ι.Π.Η.)

Διευθυντής

Ολυμπία Μπέτσα
(Πρόεδρος Επιτροπής "Χρονικών")

Αρχισυνταξία - Ηλεκτρονική σελιδοποίηση

Νικόλαος Βουδούρης

Επιτροπή των «ΧΡΟΝΙΚΩΝ»

Ολυμπία Μπέτσα
Χαίδω Τζήκα - Μπατσαρά
Νικόλαος Βουδούρης
Ιωάννα Ζιώγα
Αναστασία Ταναμπάση

Γραφεία

Δ.Δ. Φυτείας Δοβρά Τ.Θ. 149, Τ.Κ. 59100

τηλ: 6946.901.531 - 6942.982.745

Επιτρέπεται η αναδημοσίευση μέρους ή
ακέραιων κειμένων, αν αναφέρεται η πηγή

Τα επώνυμα άρθρα εκφράζουν μόνο την
άποψη του συντάκτη τους

Ημερολόγιο 2012 από την Ε.Μ.Ι.Π.Η.

Κυκλοφορεί από την
Ε.Μ.Ι.Π.Η. το Ημερολόγιο
του 2012, το οποίο είναι
αφιερωμένο στα 100 χρόνια
από την Απελευθέρωση της
πόλης από τον Οθωμανικό
ζυγό.

Το ημερολόγιο έχει τίτλο
"Βέροια 16 Οκτωβρίου 1912
- Από την Αυτοκρατορία...
στο Εθνικό Κράτος".

Το ημερολόγιο περιλαμβάνει πλούσιο φωτογραφικό υλικό επο-
χής (αρχές 20ου αιώνα) καθώς επίσης και συνοδευτικό κείμενο
το οποίο αφορά την ιστορία της Βέροιας κατά την περίοδο των
Οθωμανικών χρόνων, αλλά και την απελευθέρωσή της και τα
όσα συνέβησαν κατ' αυτήν.

Τιμή ημερολογίου 5 ευρώ

Για παραγγελίες: 6946.901.531 και emipi@ymail.com

• Όσοι επιθυμούν να γίνουν μέλη της «Εταιρείας
Μελετών Ιστορίας και Πολιτισμού Ν. Ημαθίας» μπο-
ρούν να επικοινωνούν στο τηλέφωνο: 6946.901.531

• Η αποστολή άρθρων, μελετών, επιστολών, σχολίων,
προτάσεων, παρατηρήσεων κ.α. για δημοσίευση στα
«ΧΡΟΝΙΚΑ», γίνεται τόσο στην ταχυδρομική διεύθυνση
της Ε.Μ.Ι.Π.Η., όσο και στην ηλεκτρονική διεύθυνση
«xronika_emipi@yahoo.gr» με την ένδειξη: Για τα
«Χρονικά» (Τα άρθρα δεν θα πρέπει να ξεπερνούν τις
5 σελίδες Α4 με μονό διάστιχο και μέγεθος γραμματο-
σειράς 12 στ. Δημοσιεύματα ή άρθρα με επιστημονικό
υπόβαθρο θα πρέπει να συνοδεύονται από παραπομπές
και ενδεικτική βιβλιογραφία).

• Η έκδοση των «ΧΡΟΝΙΚΩΝ» στηρίζεται αποκλειστι-
κά σε συνδρομές μελών και φίλων της Ε.Μ.Ι.Π.Η., για
τον λόγο αυτό, ζητούμε την οικονομική υποστήριξή
σας. Για την προβολή της επιχείρησής σας μέσα από
τις σελίδες των «ΧΡΟΝΙΚΩΝ», καθώς και για τις χορη-
γίες σας υπέρ της έκδοσης του εντύπου, καλέστε στο
6946.901.531

• Ο τραπεζικός λογαριασμός της Εταιρείας, όπου ο
καθένας μπορεί να καταθέτει τις προσφορές του, εί-
ναι: Eurobank 0026-0077-12-0200673505

ΠΗΓΕΣ ΚΑΙ ΜΕΛΕΤΕΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ ΤΗΣ ΗΜΑΘΙΑΣ

δ. Αθανασίου Γ. Βουδούρη

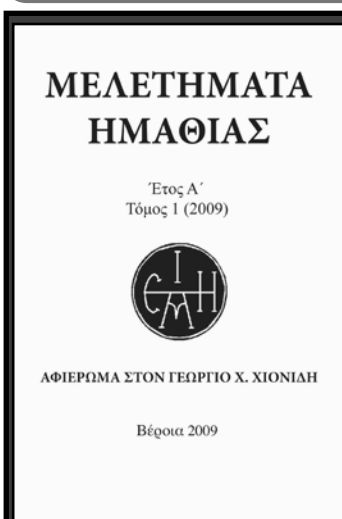
«Ο Βεροιώτης ιερομόναχος Μελέτιος Κωνσταμονίτης και η περιοδεία του στη Ρωσία (1862 - 1869)»

Κυκλοφόρησε από την Ε.Μ.Ι.Π.Η., στην εκδοτική σειρά «Πηγές και Μελέτες Ιστορίας και Πολιτισμού της Ημαθίας», η μελέτη του δ. Αθανασίου Γ. Βουδούρη, με τίτλο «Ο Βεροιώτης ιερομόναχος Μελέτιος Κωνσταμονίτης και η περιοδεία του στη Ρωσία (1862 - 1869)».

Το έργο αποτελείται από 260 σελίδες και πραγματεύεται ζητήματα της ζωής και δράσης του μεγάλου αυτού ευεργέτη της Βέροιας και της μονής Κωνσταμονίου του Αγίου Όρους. Περιλαμβάνει πλούσιο αρχειακό υλικό, σχεδιαγράμματα, πίνακες, ευρετήρια και εικόνες.

Επίσης, στο παράρτημα της μελέτης αναδημοσιεύεται ύστερα από 130 περίπου χρόνια το βιβλίο του ιερομόναχου Μελετίου με τίτλο «Περιήγησις Μελετίου Κωνσταμονίου εις Ρωσίαν από του έτους 1862 - 1869» το οποίο εκδόθηκε για πρώτη και μοναδική φορά στην Αθήνα, κατά το έτος 1882.

Διατίθεται από την Ε.Μ.Ι.Π.Η. σε επιλεγμένα βιβλιοπωλεία και κατόπιν παραγγελίας στο τηλ. 6946.901.531, στην τιμή των 15 ευρώ.

Κυκλοφορούν από την Ε.Μ.Ι.Π.Η. ο 1ος και 2ος Τόμος του Επιστημονικού Περιοδικού

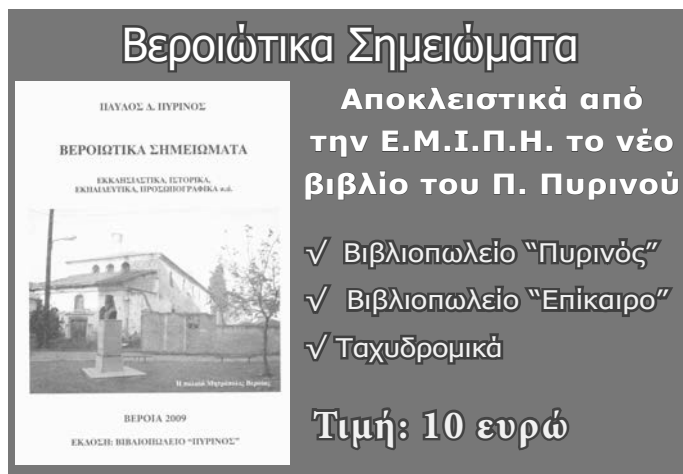
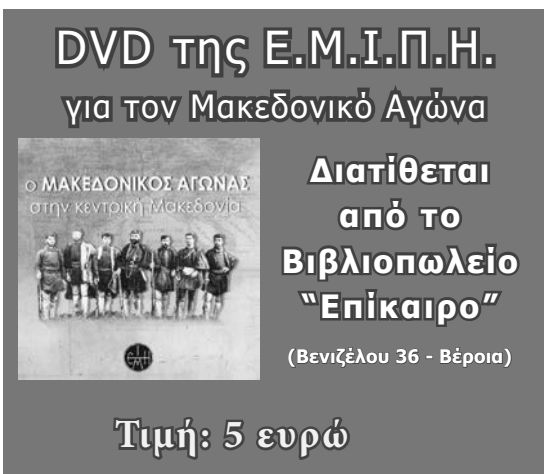
Μελετήματα Ημαθίας

Περιλαμβάνουν επιστημονικές μελέτες σχετικές με την ιστορία και τον πολιτισμό της Ημαθίας.

Σημεία διανομής (Βέροια)

- * Βιβλιοπωλείο «Πυρινός» Βενιζέλου 50
- * Βιβλιοπωλείο «Επίκαιρο» Βενιζέλου 36
- * Ταχυδρομικά με αντικαταβολή + έξοδα αποστολής

Τιμή πώλησης: 25 ευρώ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

- Ολυμπία Μπέτσα, 1912-2012, 100 χρόνια ελευθερίας – 100 χρόνια δημιουργίας για την πόλη του σήμερα για την πόλη του αύριο_____4

ΑΡΘΡΟΓΡΑΦΙΑ

- Αρίστη Κουκουρίκου, Αποκριές_____5

ΜΟΝΙΜΕΣ ΣΤΗΛΕΣ

- Μαρία Χειμονοπούλου, Αρχαιολογικά_____9
- Γιώργος Λιόλιος – Ολυμπία Μπέτσα, Οι Δρόμοι της πόλης_____12
- π. Αθανάσιος Βουδούρης, Μοναστηριακά Σημειώματα_____14
- Ιωάννης Μοσχόπουλος, Ρουμλουκιώτικα_____20
- Αρίστη Κουκουρίκου, Εκπαιδευτικά_____22
- Σταμάτης Κωνσταντούδης, Περιοδικός Τύπος_____25
- Εμμανουήλ Ξυνάδας, Βέροια 100 χρόνια πριν_____28
- Αναστασία Ταναμπάση, Βιβλιοπαρουσιάσεις_____34
- Ιωάννα Ζιώγα, Φορείς Ιστορίας και Πολιτισμού Ν. Ημαθίας_____35

ΝΕΑ - ΔΡΑΣΕΙΣ

- Έκθεση Πεπραγμένων 2011_____37
- Πεπραγμένα_____39
- Ανακοίνωση "Β' Επιστημονικής Ημερίδας-Μιλάμε για τη Βέροια του 20ου αι. (1910-1925) Από την Αυτοκρατορία στο Εθνικό Κράτος"_____42

Τα

ΧΡΟΝΙΚΑ

θα τα βρείτε...

ΒΕΡΟΙΑ

Βιβλιοπωλείο "Επίκαιρο" (Βενιζέλου 36)

Βιβλιοπωλείο "Πυρινός" (Βενιζέλου 50)

Τηλεφωνικά στο 6946.901.531

...και στην ηλεκτρονική διεύθυνση

emiph.blogspot.com

1912-2012

100 χρόνια ελευθερίας – 100 χρόνια δημιουργίας για την πόλη του σήμερα για την πόλη του αύριο...

Χρονολογία ορόσημο το 1912, σήμανε μια νέα πραγματικότητα για τη Βέροια, τη Μακεδονία, τη Νοτιοανατολική Ευρώπη ευρύτερα. Εν μέσω διπλωματικών διαπραγματεύσεων και ως αποτέλεσμα μιας έντονης αντιπαράθεσης ανάμεσα στον αρχιστράτηγο, πρίγκιπα Κωνσταντίνο, και τον πρωθυπουργό Ελευθέριο Βενιζέλο, διατάχτηκε να πραγματοποιηθεί η βούληση του τελευταίου και να κατευθυνθεί το στράτευμα στην απειλούμενη από το βουλγαρικό στρατό Θεσσαλονίκη, αντί του Μοναστηρίου στο οποίο κατευθυνόταν ο Κωνσταντίνος, επιθυμία που επιβαλλόταν από το πολιτικό ένστικτο του τότε πρωθυπουργού και που οδήγησε το στράτευμα (10η μεραρχία) στην πόλη της Βέροιας, την Τρίτη στις 16 Οκτωβρίου 1912.

Η παράδοση της πόλης από τους Οθωμανούς έγινε ειρηνικά και η μετάβαση από τη μια αρχή στην άλλη ομαλά. Λευκή σημαία υψώθηκε από το μουσουλμάνο δήμαρχο της πόλης, ο οποίος παρέμεινε στη δημαρχία και στα χρόνια μετά την απελευθέρωση. Ο αρχιστράτηγος Κωνσταντίνος με προκήρυξη που εκδίδει στη Βέροια, συμβουλεύει τους χριστιανούς και τους μουσουλμάνους να μην προβούν σε βιαιότητες. Η νέα πραγματικότητα είχε τεράστιες πολιτικές, πολιτισμικές και κοινωνικοοικονομικές εξελίξεις για πολλές δεκαετίες.

Η Καραφέρrie έγινε Βέροια, υποδέχτηκε στη μήτρα της νέους κατοίκους, απέκτησε εθνική ομοιογένεια, αλλά και πολιτιστική ποικιλότητα, καθώς οι προσφυγικοί πληθυσμοί που εγκαταστάθηκαν εδώ, μέσα σε 10 χρόνια μέχρι και τη σύμβαση της Λωζάννης που όριζε την υποχρεωτική ανταλλαγή των πληθυσμών, έφεραν τις κουλτούρες των πατρογονικών τους τόπων.

Άλλαξε η μορφή της κοινωνίας, της οικονομίας, τα έθνη των ανθρώπων, οι σχέσεις των κατοίκων. Όλα αυτά, βέβαια, είχαν κόστος στους μουσουλμανικούς και χριστιανικούς πληθυσμούς που αναγκάστηκαν να ξεριζωθούν, να παλέψουν για την επιβίωση τους, να πολεμήσουν με εχθρούς, να χάσουν τους ανθρώπους τους και τις περιουσίες τους.

Το 1912 ήταν η απαρχή μιας νέας πραγματικότητας και εκατό χρόνια μετά οφείλουμε να αναλογιστούμε την ιδιαίτερη αξία αυτής της επετείου. Έχοντας πλήρη επίγνωση της ιδιαιτερότητας της επετείου η Ε.Μ.Ι.Π.Η., ως υπηρέτης της τοπικής ιστορίας και του πολιτισμού, αφιερώνει ολόκληρο το τρέχον έτος σε αυτήν και διοργανώνει ή συνδιοργανώνει ποικίλες εκδηλώσεις που αφορούν τα «Ελευθέρια».

Εκτός από την εβδομάδα τοπικής ιστορίας και πολιτισμού οπότε θα λάβει χώρα η επιστημονική ημερίδα «Μιλάμε για τη Βέροια του 20ου αι. – Από την αυτοκρατορία στο Εθνικό Κράτος», οι εργασίες της οποίας θα αφορούν στην περίοδο 1910 – 1925, έχουν δρομολογηθεί και άλλες εκδηλώσεις που σχετίζονται με τα 100 χρόνια από την απελευθέρωση.

Με αίσθημα ευθύνης και την πεποίθηση ότι θα είμαστε δημιουργικοί, αποτελεσματικοί και συνεπείς στους στόχους μας και στις προσδοκίες των συμπολιτών μας, ανταποκρινόμαστε με χαρά και προθυμία στο κάλεσμα των καιρών...

Ολυμπία Μπέτσα
Διευθύντρια Χρονικών Ε.Μ.Ι.Π.Η.

Αποκριές

Της Αρίστης Κουκουρίκου - Δασκάλας

Οι Αποκριές και το Καρναβάλι ήταν ένα ξέσπασμα και ξεκούρασμα των ανθρώπων, για να έρθει η Σαρακοστή με τη σωματική συντήρηση και την πνευματική περισυλλογή μέχρι το Πάσχα... Ονομάστηκαν Αποκριές, επειδή την περίοδο αυτή συνηθίζεται να μην τρώνε κρέας οι Χριστιανοί, δηλαδή «να απέχουν από κρέας». Το Καρναβάλι, που είναι λατινική λέξη, έχει την ίδια έννοια με τις Αποκριές (αποχή από το κρέας) (Carneval, carnavale, από τις λέξεις <Carne=κρέας και Valeo=απέχω).

Όλοι συμφωνούν ότι τα έθιμα της Αποκριάς έχουν τις ρίζες τους βαθιά στην αρχαιότητα και σηματοδοτούν τη μετάβαση από το χειμώνα στην άνοιξη, την αναγέννηση της φύσης. Στις μέρες αυτές γίνεται το έθιμο του γλεντιού, της ψυχαγωγίας και του «μασκαρέματος», της μεταμφίεσης, που έχει παραμείνει από παλιές γιορτές της ρωμαϊκής εποχής, τις γιορτές αφιερωμένες στην έκπτωση του θεού Σατούρνους από τον Ήλιο Δία: τα «Κρόνια», τα «Λουπερκάλια» και τα «Σατουρνάλια» και από τις αρχαιότερες «Διονυσιακές γιορτές» των Ελλήνων, όπου οι άνθρωποι μεταμφιέζονταν, χόρευαν, τραγουδούσαν πίνοντας κρασί και το κέφι έφτανε στο κατακόρυφο προς τιμή του.

Στην πραγματικότητα, η αποκριά διαρκεί τρεις εβδομάδες, και ξεκινάει 60 μέρες πριν το Πάσχα. Ονομάζεται Τριώδιο. Η λέξη προέρχεται από το «τρεις ωδές», που σημαίνει οι τρεις ύμνοι που συνηθίζουμε να λέμε στην εκκλησία. Η πρώτη εβδομάδα ονομάζεται Απολυτή και ξεκινά την πρώτη Κυριακή, που αναφέρεται στο Ευαγγέλιο του «Τελώνη και Φαρισαίου». Η δεύτερη εβδομάδα είναι της «Απόκριεω» και ξεκινά τη δεύτερη Κυριακή με το Ευαγγέλιο του «Ασώτου Υιού». Η τρίτη εβδομάδα είναι η «Τυρινή» (τυροφάγου) και η τελευταία Κυριακή της αποκριάς, κατά την οποία οι εορτασμοί και οι εκδηλώσεις φτάνουν στο απόγειο τους. Το τέλος της αποκριάς είναι την αυγή της επόμενης μέρας: η πρώτη μέρα της Σαρακοστής, που ονομάζεται Καθαρά Δευτέρα. Κατά την διάρκεια αυτών των ημερών, γιορτές και εκδηλώσεις οργανώνονται παντού και οι άνθρωποι διασκεδάζουν πολύ, και κυρίως τα παιδιά. Οι ενήλικες και τα παιδιά μεταμφιέζονται με αστεία κουστούμια, χορεύουν, τραγουδούν και παρακολουθούν παρελάσεις καρνάβαλων καθώς και άλλες δραστηριότητες, που οργανώνονται από τους δήμους όλων σχεδόν των πόλεων της Ελλάδας.

Μεγάλη Σαρακοστή

Μεγάλη Σαρακοστή ονομάζεται η περίοδος νηστείας πριν από το Πάσχα. Τη λέμε Μεγάλη για να την ξεχωρίζουμε από τη νηστεία που προηγείται των Χριστουγέννων, η οποία χαρακτηρίζεται «Μικρή» επειδή είναι ελαφρότερη. Σαρακοστή λέγεται επειδή γίνεται σε ανάμνηση της σαρανταήμερης νηστείας του Χριστού στην έρημο.

Η Μεγάλη Σαρακοστή καθιερώθηκε τον 4^ο αιώνα. Η αρχική της διάρκεια ήταν έξι εβδομάδες ενώ αργότερα προστέθηκε και μία εβδομή. Έτσι στην εποχή μας η Μεγάλη Σαρακοστή ξεκινά την Καθαρή Δευτέρα και τελειώνει το Μεγάλο Σάββατο.

Αποκριάτικα έθιμα στη Βέροια

Τσικνοπέμπτη: Από τα παλιά χρόνια οι διάφορες αποκριάτικες εκδηλώσεις φτωχών και πλουσίων, άρχιζαν από την Τσικνοπέμπτη. Η Τσικνοπέμπτη είναι μια ετήσια τελετή, της οποίας η αρχή χάνεται μέσα στους αιώνες. Είναι η μέρα που τρώγεται κρέας. Η λέξη Τσικνοπέμπτη προέρχεται από τις λέξεις «τσίκνα» (η μυρωδιά του καμένου ψημένου κρέατος)

και «Πέμπτη», και γιορτάζεται την Πέμπτη που είναι 11 μέρες πριν την Καθαρά Δευτέρα, δηλαδή την Πέμπτη της δεύτερης εβδομάδας του Τριωδίου. Είναι μια μέρα χαράς αλλά και προετοιμασίας για τους Ελληνορθόδοξους χριστιανούς, καθώς η 40-ήμερη περίοδος της Σαρακοστής πριν το Πάσχα πλησιάζει.

Γαϊτανάκι

Είναι ένας χορός όπου οι χορευτές, ντυμένοι με παραδοσιακές στολές, χορεύουν σε κύκλο κρατώντας πολύχρωμες κορδέλες που στερεώνονται στην κορυφή ενός μακριού κονταριού το οποίο βρίσκεται στην μέση του κύκλου.

Καθώς χορεύουν, οι κορδέλες τυλίγονται γύρω από το κοντάρι και μετά ξετυλίγονται.

Το βραδινό τραπέζι

Την Κυριακή της Αποκριάς, το βράδυ, υπήρχε η συνήθεια όλη η οικογένεια και συγγενείς και φίλοι να μαζεύονται στο σπίτι του αρχηγού της φαμίλιας, του παππού, να τρώνε, να γίνονται καρναβάλια, να τραγουδούν, να χορεύουν και να συζητάνε. Όλη την προηγούμενη εβδομάδα, οι γυναίκες του σπιτιού έκαναν τις απαραίτητες προετοιμασίες καθαριότητας και την Κυριακή, από νωρίς το πρωί, ετοίμαζαν τα φαγητά, τα γλυκά και τους μεζέδες για το βραδινό τραπέζι. Αρνί ψητό, σαρμάδες, λουκάνικα, κανταΐφ... Στο τέλος της βραδιάς, ένας-ένας φιλούσαν το χέρι του παππού, του εύχονταν «χρόνια πολλά» κι έφευγαν.

Σ' γχώρεσ' ή σ' γχώρέματα

Τότε που οι άνθρωποι και οι οικογένειες ήταν πιο δεμένες και πιο κοντά ο ένας στον άλλο, την τελευταία Κυριακή της Αποκριάς γυρνούσαν στα σπίτια και συγχωρούνταν. Η τελετουργία της συγχώρεσης είχε ομορφιά και γραφικότητα. Οι μικρότεροι «προσκυνούσαν» τρεις φορές γονατιστοί τους γονιούς και συγγενείς τους, τους φιλούσαν με σεβασμό το χέρι και εκείνοι «δώραζαν» κανένα νόμισμα κι έλεγαν την ευχή «άιντε σχουρ' μένα». Έτσι, όλα τα προηγούμενα μαλώματα και οι πίκρες ξεγράφονταν και η αγάπη και το μόνιασμα δυνάμωνε και ξαναγεννιόταν.

Χάσκα

Το μεγάλο πανηγύρι των μικρών. Το έθιμο της «Χάσκας» το επιβάλλει η σαρακοστιανή επιταγή που λέει: «με αυγό κλείνει το στόμα το βράδυ της Αποκριάς και με αυγό ανοίγει πάλι το βράδυ της Ανάστασης», υπενθυμίζοντας τη νηστεία που πρέπει να τηρηθεί στο μεσοδιάστημα αυτό. Σύμφωνα με την παράδοση, την τελευταία μέρα της αποκριάς, ο γηραιότερος της φαμίλιας έπαιρνε ένα αδράχτι ή τον πλάστη και έδενε με κλωστή ένα αυγό βραστό και ξεφλουδισμένο ή ένα κομμάτι χαλβά και το πηγαينوέφερε στ' ανοιχτά στόματα των μικρών που πάσχιζαν να το «χάψουν». Αυτός που θ' άρπαζε με το στόμα του τη λιχουδιά θα ήταν και ο τυχερός της χρονιάς...

Καπεταναραίοι

Το έθιμο των «Καπεταναραίων» τελούνταν από ντόπιους Βεροιωτάδες και από βλαχόφωνους Έλληνες της Βέροιας. Από τη γιορτή του αγίου Δημητρίου, οι νεαροί άντρες της Βέροι-

ας (καλοί χορευτές) προετοιμάζονταν για το έθιμο αυτό. Συγκεντρώνονταν η ομάδα, και ιδιαίτερα οι βλάχοι έλεγαν «τσε βα σφοντσιέμ λα Παράσινι; = τι θα κάνουμε τις Αποκριές;». Ετοίμαζαν φορεσιές τους με μεγάλη προσοχή και φροντίδα, μάζευαν πολλά ασημιά, σιρίτια, στολίδια, κιουτσέκια (διπλές ή τριπλές ασημένιες αλυσίδες) για να τα βάλουν στο στήθος. Την Κυριακή της Αποκριάς, τα μπουλούκια (ομάδες), αφού ντύνονταν με ευλάβεια στα σπιτία τους, συναντιόντουσαν στην πλατεία

Ωρολογίου μετά το σχόλασμα της εκκλησίας και αρχίζανε τις πατινάδες (τραγούδια στους δρόμους με συνοδεία οργάνων) στους μαχαλάδες (γειτονιές) της πόλης, όπου χόρευαν σε κάθε μαχαλά ο καθένας το δικό του χορό με τη σειρά. Στους μαχαλάδες έκαναν συνήθως το εξής έθιμο: Δύο τσολιάδες πάλευαν με τα σπαθιά και σε κάποια στιγμή ο ένας πέφτει κάτω προσποιούμενος το νεκρό. Οι μουσικοί τότε έπαιζαν έναν πένθιμο σκοπό. Έρχονταν ο άλλος από πάνω και έκανε αναπαράσταση γδαρσίματος αρνιού, χρησιμοποιώντας μία τριχιά (σχοινί) σα να έβγαζε τα έντερα του «νεκρού». Σε κάποια στιγμή, ο πεθαμένος ζωντάνευε (στοιχείο νεκρανάστασης) και συνεχίζονταν ο χορός. Το βράδυ το γλέντι συνεχίζονταν σε καφενείο μέχρι τις πρωινές ώρες, κοιμόντουσαν λίγο μαζί με τη φορεσιά και την Καθαρά Δευτέρα έκαναν το ίδιο πράγμα και στο τέλος κατέληγαν στην τοποθεσία Ελιά, όπου σερβίρονταν και ο παραδοσιακός βεροιώτικος φασουλοταβάς. Το μπουλούκι αποτελούνταν από φουστανελοφόρους, βοσκοπούλες και μάγκες και όλοι τους ήταν άντρες. Δεν υπήρχαν άντρες στο μπουλούκι. Οι φουστανελοφόροι φορούσαν τσαρούχια με φούντα, καλτσοδέτες, μάλλινες μεγάλες άσπρες κάλτσες ή άσπρα χολέβια (τσουάριτς), πουκαμίσα (καμάσια) με πολλές δίπλες στο μπροστινό μέρος, άσπρο ψιλό καλοδουλεμένο τσιπούνι, από μέσα είχαν μάλλινη φανέλα (κατασάρκο) με κεντήματα στα μανίκια, γιλέκο (τσαμαντάνι) μαντήλι στο λαιμό και φυσικά είχαν τα ασημικά στο στήθος. Οι άλλοι μισοί άντρες ήταν μεταμφιεσμένοι σε βοσκοπούλες και συνήθως δύο ήταν μάγκες. Οι μάγκες φορούσαν Αρβανίτικη φορεσιά: φυσικλίκια (φυσιγγιοθήκες), πιστόλια, μαύρη ζίβρα (σαλβάρι), μαύρο πουκάμισο και μαύρο γιλέκο, μαύρο καπέλο στο κεφάλι με ψεύτικα μεγάλα μαλλιά για να είναι αγριωποί. Αυτοί φύλαγαν το μπουλούκι με καμτσίκια (μαστίγια), ένας μπροστά κι ένας από πίσω. Είχαν κι έναν καπετάνιο ως αρχηγό. Οι χοροί που χόρευαν ήταν η Πατρώννα, τα Τσάμικα (Καραϊσούφ, Σάλωνα, Μάγια), Μπεράτικα, Συρτά, το Καραπατάκι, η Γκάιντα, Χασαπιές, η Ζαχαρούλα και άλλα. Ο καθένας είχε το χορό του. Ήταν καταπληκτικοί χορευτές και εντυπωσίαζαν με τη χορευτική τους δεινότητα. Στο 19^ο αιώνα οι καπεταναραίοι της Βέροιας είχαν και μάσκες, όμως μετά την απελευθέρωση, το 1912, δε φορούσαν μάσκες.

Καθαρή Δευτέρα, η αρχή της Σαρακοστής

Αρχή της νηστείας. Πρόγευμα με λαγάνες και ελιές ή χαλβά. Οι νοικοκυρές έκαναν γενική κάθαρση στο σπιτικό. Όλα τ' αγγεία (δοχεία) ζεματίζονταν κι αν περίσσευαν φαγητά αρτ'μένα (αρτιμένα, όχι νηστίσιμα) τα μοίραζαν στις τσιγγάνες. Ο πατροπαράδοτος φασουλοταβάς τρωγόταν στην ύπαιθρο, που εκείνη την εποχή ήταν η περιοχή της Ελιάς, με ελιές, φρέσκα κρεμμυδάκια και μαύρο κρασί. Και μετά τραγούδια και χορός. Τα παιδιά ύψωναν τους χαρταετούς τους ψηλά στον ουρανό.

Γιάντες

Είναι ένα παιδικό παιχνίδι που παιζόταν όλη τη σαρακοστή μέχρι το Πάσχα. Γινόταν συμ-

φωνίες ανάμεσα στα παιδιά πως όσα περισσότερα «γιάντες» (ξεγελάσματα) έκανε ο ένας στον άλλο τόσα περισσότερα κόκκινα αυγά θα κέρδιζε την Πασχαλιά.

Η τεχνική του παιχνιδιού ήταν απλή. Ο ένας από τους παίκτες έδινε στον άλλο ένα οποιοδήποτε αντικείμενο κι αν εκείνος δεν έλεγε «στο νου μου» ή δεν έβαζε το δάχτυλό του στο κεφάλι, τότε ο άλλος αναφωνούσε «γιάντες» και κέρδιζε.

Τα φαντάσματα του σαραντάμερου

Η οικογένεια είχε σεβασμό στην ιεραρχία, τα παιδιά σέβονταν και υπάκουαν τους γονιούς, τα αδέρφια τα μικρότερα σέβονταν τα μεγαλύτερα. Συχνή πυκνή ήταν η συμβουλή της γυναικάς ή της μάνας στο άντρα της και στα παιδιά της «να μαζεύεστε νωρίς το βράδυ στο σπίτι γιατί τώρα το σαραντάμερο βγαίνουν τα στίχια (φαντάσματα) και θα σας πάρουν τη λαλιά».

Φυσικά, ούτε φαντάσματα τριγυρνούσαν ούτε τη λαλιά έπαιρναν. Ήταν μια έμμεση συμβουλή να σταματήσουν τα ξενύχτια, να υπάρχουν περισσότερες ώρες ανάπαυσης και να είναι όλοι ξεκούραστοι το πρωί για τις δουλειές τους. Όπως είναι γνωστό «όλες τις γιορτές τις μαζεύει η Παπαντή με τ' αντί*». Από κει και πέρα «δ'λειά».

*Σημασία της παροιμίας: Στις αρχές του Φεβρουαρίου σταματούν οι γιορτές, που από τα Χριστούγεννα διαδέχονται η μία την άλλη. Σταματά τότε και η αργία και ησχόλη.

αντί= κυλινδρικό ξύλο στον αργαλειό, στο οποίο τυλίγεται το πανί που υφαίνεται

«Η κυρά Σαρακοστή»

Ένα από τα παλαιότερα ελληνικά έθιμα που σχετίζονται με τη γιορτή του Πάσχα. Πρόκειται για ένα ιδιότυπο ημερολόγιο που μετρούσε τις εβδομάδες της Μεγάλης Σαρακοστής. Η κυρά Σαρακοστή στις περισσότερες περιοχές ήταν μια χαρτινή ζωγραφιά που απεικόνιζε μια γυναίκα με σταυρωμένα χέρια, λόγω προσευχής, χωρίς νηστεία, λόγω νηστείας, και με επτά πόδια που αναπαριστούσαν τις επτά εβδομάδες της Μεγάλης Σαρακοστής. Κάθε Σάββατο έκοβαν ένα πόδι κι έτσι ήξεραν πόσες βδομάδες νηστείας απέμεναν μέχρι το Πάσχα. Το Μεγάλο Σάββατο έκοβαν και το τελευταίο πόδι. Αυτό το κομμάτι χαρτί το δίπλωναν καλά και το έκρυβαν μέσα σε ένα ξερό σύκο. Τοποθετούσαν το σύκο αυτό μαζί με

άλλα, και σε όποιον το έβρισκε θεωρούνταν ότι του έφερνε γούρι. Σε κάποιες περιοχές το έβδομο πόδι τοποθετούνταν στο ψωμί της Ανάστασης. Και πάλι έφερνε γούρι σε όποιον τη φέτα βρισκόταν το έβδομο πόδι της κυρα-Σαρακοστής.

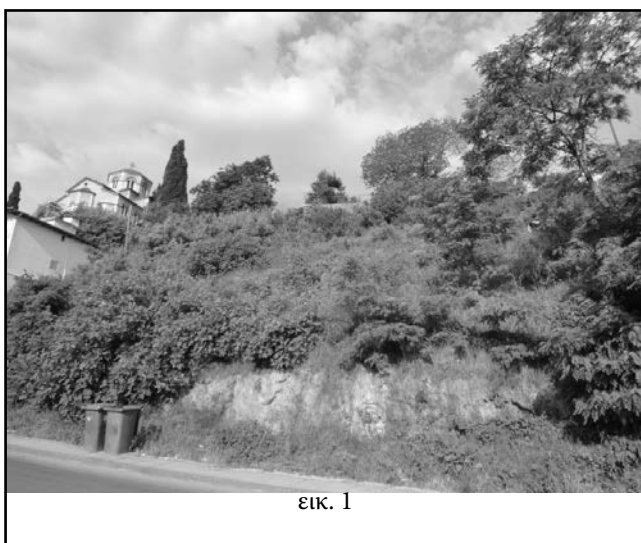
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Βούλα Χατζίκου, *Βεργιώτικες ιστορίες και παραμύθια*.
- Στέλιος Σβαρνόπουλος, *Πατριδογνωσία της Βέροιας: τόποι, άνθρωποι, συνήθειες, λαϊκή σοφία*.
- Γιάννης Τσιαμήτρος, «Καπεταναραίοι της Βέροιας», *Εφημερίδα Λαός Βέροιας* (14.02.2009) και στο <http://zalioparadosi.blogspot.com>
- Μαρίνα Παλιάκη – Μπόκια, *Η κυρά – Σαρακοστή*.
- <http://el.wikipedia.org>

ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΑ

Μαρία Χειμωνοπούλου, αρχαιολόγος – Δρ. αρχαιολογίας

Νεκροταφείο υστεροβυζαντινών και όψιμων οθωμανικών χρόνων στον περιβάλλοντα χώρο των ναών των αγίων Αναργύρων και της Παναγίας Κοριώτισσας στη Βέροια

εικ. 1

Η πρόσφατη σωστική ανασκαφική έρευνα στον περιβάλλοντα χώρο του ναού των Αγίων Αναργύρων και εξωτερικά από τη νοητή γραμμή της οχύρωσης της αρχαίας και βυζαντινής Βέροιας (εικ. 1), αποκάλυψε νεκροταφείο με δύο επίπεδα χρήσης και ταφές που χρονολογούνται αντίστοιχα στην όψιμη Τουρκοκρατία και την υστεροβυζαντινή περίοδο, σε μία έκταση που χαρακτηρίζεται από την έντονη κλίση του εδάφους, καθώς η υψομετρική διαφορά από το δυτικότερο έως το ανατολικότερο όριο του οικοπέδου, φθάνει τα 22,28μ.

εικ. 2

Αποκαλύφθηκαν συνολικά εβδομήντα – πέντε (75) ταφές, σε δύο εκτεταμένες συγκεντρώσεις στο νοτιοδυτικό – δυτικό και κεντρικό τμήμα του ανασκαμμένου χώρου.

Η περιοχή ταφών της όψιμης πιθανόν Τουρκοκρατίας, εντοπίζεται σε μία έκταση μήκους 1 – 40 μ. από το νοτιοδυτικό όριο του οικοπέδου, πλάτους περίπου 2 – 3,50 μ. σε κατωφέρεια από τη στάθμη της οδού που το ορίζει από τα δυτικά, και σε βάθος 3,80 μ. (εικ. 2-3). Αποκαλύφθηκαν τριάνταοκτώ (38) λαξευτές λακκοειδείς ταφές και ανακομιδές σε αβαθή ορύγματα του φυσικού βράχου. Ειδικότερα διερευνήθηκαν δώδεκα ταφές (T1, 2, 3, 4, 8, 10, 15, 21, 34, 35) σε

αβαθή λαξεύματα του βράχου, προσανατολισμένες κατά τον άξονα Α – Δ, δύο ελεύθερες ταφές νηπίων (T13, 16) και είκοσι-έξι ανακομιδές (T5, 6, 7, 9, 11, 12, 14, 17, 18, 19, 20, 22 – 33, 36 – 38). Οι ταφές στα αβαθή λαξεύματα του βράχου, διαστάσεων 1,50 – 2,10 x 0,80 – 1,10 μ. είναι λακκοειδείς και σε ορισμένες περιπτώσεις διατηρούν ίχνη ή τμήματα των πλευρών ξύλινου φερέτρου.

Σε τέσσερις περιπτώσεις ο νεκρός σώζεται σε ύπτια θέση με τα χέρια σταυρωμένα στην περιοχή της λεκάνης, συνοδευόμενος από κλειστό αγγείο, συνήθως κανάτι με μία λαβή,

εικ. 3

εικ. 4

εικ. 5

στο ύψος του κρανίου (εικ. 4). Οι ταφές που διέσωσαν τμήματα των πλευρών ή ίχνη ξύλινου φερέτρου δεν διατήρησαν τους ανθρώπινους σκελετούς. Οι ανακομιδές που εντοπίστηκαν σε διάφορα σημεία χωρίς κάποια ιδιαίτερη διαμόρφωση του φυσικού βράχου σώζονται ως απλές συγκεντρώσεις οστών, ενώ παρατηρήθηκε επίσης ότι μεγάλο ποσοστό αυτών τοποθετούνταν σε ξύλινα κιβωτίδια, που εφάρμοζαν σε αντίστοιχα λαξεύματα στο φυσικό βράχο – διαστάσεις: 0,50 – 1 x 0,40 – 0,80 μ. – . Τόσο οι ταφές, όπως αναφέρθηκε προηγουμένως, όσο και η πλειοψηφία των ανακομιδών συνοδεύονταν από κλειστά αγγεία στον τύπο του μικρού κανατιού με μία λαβή.

Στο κεντρικό τμήμα του οικοπέδου, σε απόσταση υπό κλίση λόγω του πρσανούς του οικοπέδου 5 – 8,50 μ. από το δυτικό δρόμο και σε βάθος επίσης από τη δυτική δημοτική οδό από 6,75 – 13,27μ., εντοπίστηκαν τριάντα – δύο λακκοειδείς ταφές (T39 – 45, 47 – 49, 51 – 53, 55 – 61, 63 – 64, 66 – 75) και επτά ανακομιδές (T46, 50, 54, 62, -65, T43, 48) (εικ. 5-7).

Οι ταφές, διαστάσεων 0,70 – 2,40 x 0,30/0,60 – 1 μ., σχηματίζονται ως ορύγματα στο μαλακό βράχο, σε πυκνή μεταξύ τους διάταξη, προσανατολισμένες κατά τον άξονα Α – Δ. Τέσσερις από αυτές (T41, 47, 49, 75) διατήρησαν κάλυψη από κεραμίδες και δέκα (T47, 42 – 55, 44 – 63 – 72 – 74, 49 – 66 – 71) αποκαλύφθηκαν σε επάλληλα στρώματα, ενώ όσον αφορά τις ανακομιδές σημειώνεται ότι βρέθηκαν μεμονωμένες και σε τέσσερις περιπτώσεις (T43, 48, 62, 65) αποκαλύφθηκαν σε συνδυασμό με λακκοειδείς ταφές. Ενδιαφέρουσα περίπτωση αποτελεί τάφος, πιθανόν οικογενειακός, που διερευνήθηκε στο βόρειο όριο αυτής της συστάδας, ο οποίος σχηματίζει τετράπλευρο λαξευμένο χώρο με αντίστοιχο τετράπλευρο τμήμα βράχου μορφής δόμου στο κέντρο του, και σώζει πέντε ταφές (T56, 68, 69, 73, 75)

σε διάταξη ε, τέσσερις νεκρούς, έναν και τρεις αντίστοιχα, προσανατολισμένους κατά τον άξονα Α – Δ και έναν με κατεύθυνση Β – Ν.

εικ. 6

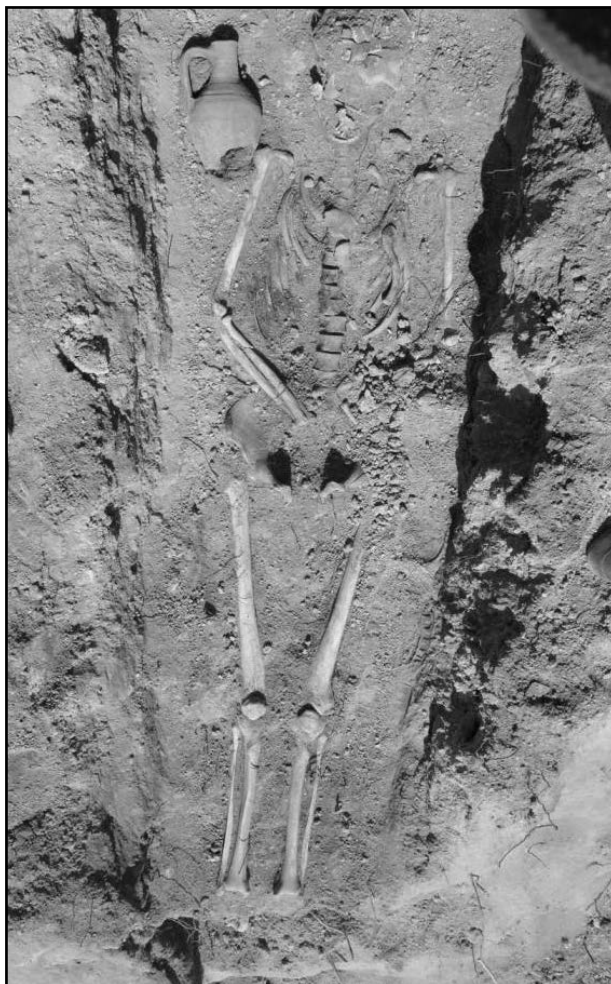
εικ. 7

Οι νεκροί ήταν θαμμένοι σε ύπτια θέση με τα χέρια σταυρωμένα στο στήθος ή την περιοχή της λεκάνης (εικ. 8). Σε δύο περιπτώσεις (T40, 55) συνοδεύονταν από αγγεία, ενώ δαχτυλίδια και περιδέραια ήταν τα λιγοστά τους κοσμήματα.

Τα νομίσματα που βρέθηκαν στο ανώτερο επίπεδο χρήσης είναι χάλκινα και ασημένια οθωμανικά, 18^{ου} – 19^{ου} αι., ενώ αυτά που βρέθηκαν στο δεύτερο και πρωϊμότερο χρονολογικά επίπεδο χρήσης του νεκροταφείου χρονολογούνται στις πρώτες δεκαετίες του 14^{ου} αι. (αργυρό νόμισμα Ανδρονίκου Β' Παλαιολόγου, χάλκινα νομίσματα Ανδρονίκου Β' και Ανδρονίκου Γ').

Με την ανασκαφική έρευνα της περιοχής εξωτερικά της οχύρωσης στην περιοχή του μεταβυζαντινού ναού των αγίων Αναργύρων και της βυζαντινής Παναγίας Κυριώτισσας¹, διαπιστώθηκε η ύπαρξη υστεροβυζαντινού νεκροταφείου στον ανατολικό τομέα της πόλης και η συνέχιση της χρήσης του, έπειτα από κάποια διακοπή, στους όψιμους χρόνους της Τουρκοκρατίας.

Τα στοιχεία αυτά είναι πολύ σημαντικά για την τοπογραφία της υστεροβυζαντινής και μεταβυζαντινής Βέροιας, καθώς η ύπαρξη του νεκροταφείου υποδεικνύει πιθανόν και οικιστική χρήση της αντίστοιχης εντός των τειχών περιοχής στις προαναφερόμενες περιόδους.

εικ. 8

¹ Το σημαντικότερο αυτό μνημείο της Βέροιας κατεδαφίστηκε μόλις το 1975. Επρόκειτο για τρίκλιτη βασιλική με δίρριχτη στέγη. Οι αποτοιχισμένες τοιχογραφίες της κόγχης του ιερού βήματος χρονολογούνται στο 13^ο και 15^ο αι.

ΟΙ ΔΡΟΜΟΙ ΤΗΣ ΠΟΛΗΣ

Γιώργος Λιόλιος, δικηγόρος – συγγραφέας
Ολυμπία Μπέτσα, φιλόλογος – MSc σημειωτικής

Το κονάκι

Οι δρόμοι φυλάσσουν σημάδια και ίχνη, πατημασιές περασμένων εποχών. Οι άνθρωποι έφυγαν, οι πολιτισμοί διαδέχτηκαν ο ένας τον άλλο, τα ονόματα άλλαξαν, οι δρόμοι έθαψαν, αλλά και πολλές φορές ανέδειξαν χνάρια αλλοτινών καιρών.

Εκατό χρόνια μετά την ενσωμάτωση της Βέροιας στο ελληνικό κράτος απομακρύνονται οι ήχοι των πολιτισμών των μουσουλμάνων, σλάβων, εβραίων κατοίκων που γεννήθηκαν, έζησαν και δημιούργησαν σε αυτόν τον τόπο. Το εθνικό κράτος σήμαινε περικοπές και εκπτώσεις. Και αν η ιστορία τους διατηρείται σαν παράδοση στα χείλη των εντόπιων κατοίκων, διάσπαρτη με μυθολογικά στοιχεία, τέρατα και θαύματα από θεούς της τιμωρίας και της απελπισίας, ωστόσο τα έργα των ανθρώπων εξακολουθούν να παραμένουν η καλύτερη απόδειξη της αλήθειας, πρωτογενείς πηγές της ιστορίας.

Η Βέροια κατά την περίοδο της οθωμανικής κυριαρχίας ήταν το κέντρο μιας διοικητικής περιφέρειας, που περιλάμβανε πάνω από εκατό χωριά (300 σύμφωνα με το βρετανό Leake, που βρέθηκε στην περιοχή στις αρχές του 19^{ου} αιώνα) και εκτεινόταν μέχρι την αποξηραμένη λίμνη των Γιαννιτσών στο βορρά, τον Αλιάκμονα και το Αιγαίο ανατολικά, το Βέρμιο δυτικά και τα περίχωρα της Κατερίνης στο νότο.¹

Η πόλη με τα περίχωρα της ήταν hasses² του σουλτάνου. Στη Βέροια κατοικούσαν κατά την οθωμανική περίοδο χριστιανοί, μουσουλμάνοι και εβραίοι. Η κυριότερη πηγή αυτής της περιόδου είναι τα οθωμανικά αρχεία που βρίσκονται, εκτός από τη Βέροια, στην Τουρκία και στη Βουλγαρία.³

Σήμερα, επί της οδού Κανάρη 14 και 16 στέκει εις πείσμα των καιρών, των αντιπαροχών, αλλά όχι των επιδιορθωτικών ανακαινίσεων ένα νεοκλασικό διώροφο σπίτι. Πρόκειται για το κονάκι που σημαίνει κατοικία στην τουρκική γλώσσα. Το συγκεκριμένο κονάκι ήταν το σπίτι του Αλή Χαλίλ μπέη⁴, ο οποίος ήταν ο τελευταίος μπέης επί Οθωμανικής Αυτοκρατορίας και

1 Αναστασόπουλος, Αντώνης (2003) *Μουσουλμάνοι και Χριστιανοί στη Βέροια του β' μισού του 18^{ου} αιώνα*, Βεροίας μελετήματα, Οι φίλοι του Βυζαντινού Μουσείου Βέροιας, σ. 40

2 hasses: αυτοκρατορική ιδιοκτησία

3 Αναστασόπουλος, Αντώνης (2003) *Μουσουλμάνοι και Χριστιανοί στη Βέροια του β' μισού του 18^{ου} αιώνα*, Βεροίας μελετήματα, Οι φίλοι του Βυζαντινού Μουσείου Βέροιας, σ. 40

4 Ο Μπέης ή Βέης ήταν ανώτερος διοικητικός τίτλος στην Οθωμανική Αυτοκρατορία. Η λέξη προέρχεται από την τουρκική «μπέγι» που σημαίνει νους, και κατά γράμμα «ιθύνων νους» και σε επέκταση ηγεμόνας, μέγας, άρχοντας, Ο τίτλος αυτός ήταν ανώτερος του εφέντη (κυρίου) και κατώτερος του πασά, <http://el.wikipedia.org/wiki/μπέης>

παράλληλα ο πρώτος δήμαρχος της πόλης από το 1912 έως το 1916.

Σύμφωνα με τον τίτλο κυριότητας 513/1960 του Υπουργείου Οικονομικών, το διώροφο σπίτι είναι χτισμένο σε επιφάνεια 195 τ.μ. σε οικόπεδο συνολικής έκτασης 346 τ.μ., στο οικοδομικό τετράγωνο 18. Το ακίνητο είχε παραχωρηθεί το 1924 από την Ε.Α.Π.⁵ στους νεοφερμένους πρόσφυγες στους οποίους κατακυρώθηκε οριστικά το 1960 κατόπιν αγοράς του έναντι του ποσού των 4.551 δραχμών. Ιδιοκτήτες ήταν οι: Δημήτριος Καπετανάκης του Σάββα,

Γιαβουρίδης Ιωάννης του Μουράτιου, Ζωή Ιακωβίδου, χήρα Μιχαήλ Ιακωβίδη, Ιωαννίδης Γεώργιος του Πέτρου και Τενεκετζίδης Γεώργιος του Εμμανουήλ.

Σήμερα στο κονάκι κατοικεί ο Θεόφιλος Καπετανάκης του Δημητρίου με τη σύζυγο του Κατερίνα, οι οποίοι και συντηρούν το παλιό αρχοντικό. Το σπίτι έχει σε κάθε όροφο δύο κάθετους διαδρόμους που σχηματίζουν σταυρό και δωμάτια εκατέρωθεν, τα οποία επικοινωνούσαν μεταξύ τους. Τα πατώματα στους δύο ορόφους ήταν κατασκευασμένα από ξύλο καστανιάς και τα επίσης ξύλινα ταβάνια είχαν διακοσμητικά στεφάνια. Σε κάποια από τα ταβάνια είχε χρησιμοποιηθεί η τεχνική του τσατμά, δηλαδή τοποθετήθηκε ένα κράμα από σοβά και άχυρο που στερεοποιήθηκε πάνω σε πηχάκια. Τα θεμέλια, σύμφωνα με τις πληροφορίες του κ. Καπετανάκη, φτάνουν σε βάθος 2 μέτρων, ενώ τα δοκάρια του κτηρίου είναι από ξύλο καστανιάς και οι παχείς τοίχοι χτισμένοι με πωρόλιθους. Το πάχος των τοίχων διαφέρει από το υπόγειο έως το δεύτερο όροφο. Ξεκινάει από 1,20 και καταλήγει στους 60 πόντους. Αρχικά, στο κονάκι υπήρχαν δύο μπαλκόνια με σιδερένια κάγκελα που ενώθηκαν με σφικτήρες. Τα δύο τζάκια που θέρμαιναν το χώρο έχουν πλέον καταστραφεί, αλλά οι ιδιοκτήτες θυμούνται ότι αποτελούσαν αληθινά έργα τέχνης.

Ο κύριος Θεόφιλος⁶, σε μία προσπάθεια αναδίφησης των πληροφοριών που ο πατέρας του τού κληροδότησε, αναφέρει ότι ο Αλή Χαλίλ μπέης χρησιμοποιούσε κάποια δωμάτια σα γραφεία, ενώ στην οικία του διέμεινε κάποτε και ο βασιλιάς Γεώργιος. Θυμάται τις επισκέψεις της ανεψιάς του μπέη, η οποία επέστρεψε στα πατρογονικά της εδάφη το 1980 και το 1983. Θυμάται και την επίσκεψη ενός Τούρκου, που ο ίδιος θεώρησε ότι ήταν ο μπέης, αλλά αρνούταν να ανέβει στην οικία.

Η 20η Ιουνίου ορίστηκε ως παγκόσμια ημέρα προσφύγων, καθώς είναι ευθύνη των ανθρώπων να αποδίδουν τιμή σε όσους ξεριζώθηκαν με τη βία από τα σπίτια τους. Οι Βαλκανικοί πόλεμοι και η Μικρασιατική καταστροφή δημιούργησαν πολλούς πρόσφυγες. Οφείλουμε να σεβόμαστε και αυτούς που ήρθαν και αυτούς που έφυγαν και να απευχόμαστε τέτοια εγκλήματα εις βάρος της ανθρωπότητας.

⁵ Η Επιτροπή Αποκαταστάσεως Προσφύγων (ΕΑΠ) ήταν ένας οργανισμός με νομική υπόσταση και διεθνή εποπτεία που ανέλαβε με τη βοήθεια του κράτους το έργο της στέγασης και της παραγωγικής απασχόλησης των προσφύγων που ιδρύθηκε βάσει του πρωτοκόλλου της Γενεύης της 29.9. 1923. με έδρα την Αθήνα [ΦΕΚ 289/13/10/1923], <http://el.wikipedia.org/wiki>

⁶ Παρατίθενται οι πληροφορίες από προφορική συνέντευξη που ο νυν ιδιοκτήτης μας παραχώρησε.

ΜΟΝΑΣΤΗΡΙΑΚΑ ΣΗΜΕΙΩΜΑΤΑ

π. Αθανάσιος Γ. Βουδούρης, Μέλος Δ.Σ. της Ε.Μ.Ι.Π.Η.

Συμπληρωματικές πληροφορίες για τη δράση του ηγούμενου της μονής Αγίου Αθανασίου Σφίνιτσας, Νικηφόρου (ca 1830 - 1844)

Στη μνήμη του π. Βασιλείου Χ. Γκαλίτσιου

α) Εισαγωγικά – Συνοπτική αποτίμηση της βιβλιογραφίας

Στα 1961, ο νεαρός τότε ερευνητής Γεώργιος Χ. Χιονίδης έγραφε, μεταξύ άλλων, τα εξής σχετικά με την ιστορία του μοναστηριού του αγίου Αθανασίου Σφίνιτσας: «Είναι το δεύτερο μοναστήρι της μητρόπολης της Βέροιας – Νάουσας, που λειτουργεί ακόμα. Τα τελευταία 40 χρόνια μόνο υπάγεται στην επαρχία μας, ενώ πρώτα υπαγόταν στην επισκοπή της Καμπανίας. Γι' αυτό δεν αναφέρεται στους κώδικες της κοινότητας της Βέροιας. Έτσι θα σημειώσω εδώ, ότι βρήκα από επιτόπιες έρευνες και από σχετικά βιβλία ... Η πρώτη πληροφορία, που έχω υπόψη μου, για το οπωσδήποτε πολύ παλιό αυτό μοναστήρι, είναι της εποχής του 1822».¹

Μερικά χρόνια αργότερα, στα 1969, ο καθηγητής Απόστολος Μ. Τζαφερόπουλος επιχείρησε να παρουσιάσει ορισμένες νεότερες πληροφορίες για την ιστορία του μοναστηριού, πραγματοποιώντας πρόχειρες επιτόπιες έρευνες και αξιοποιώντας ορισμένες προφορικές πληροφορίες του τότε ηγουμένου του μοναστηριού Θεοφίλου.²

Μόλις στα 1983 ήλθαν στο φως της δημοσιότητας πληροφορίες προερχόμενες από αρχειακό υλικό, τις οποίες συγκέντρωσε και δημοσίευσε ο καθηγητής Απόστολος Αθ. Γλαβίνας, στο περιοδικό «Μακεδονικά».³

Σήμερα, ασφαλώς, η εικόνα που έχουμε για την ιστορία του μοναστηριού είναι σαφώς ευκρινέστερη, και συνεχώς βελτιώνεται, χάρη στο ενδιαφέρον και τις προσπάθειες νεότερων ερευνητών.

Πρόσφατα, κατά το 2011, δημοσιεύτηκε από τον Δημήτριο Αγγ. Παπάζη⁴ μία ιδιαίτερα αξιόλογη μελέτη για την ιστορία του μοναστηριού του αγίου Αθανασίου Σφίνιτσας,⁵ η οποία έρχεται να καλύψει, σε αρκετά μεγάλο βαθμό, πολλά από τα κενά ιστορικής πληροφόρησης που σχετίζονται με την πορεία και τη διαδρομή της μονής, από την Οθωμανική περίοδο μέχρι και τα νεότερα χρόνια.

Ο ίδιος, σε παλαιότερη μελέτη του είχε παρουσιάσει ενδιαφέρουσες πληροφορίες τόσο για τη γενικότερη ιστορία του μοναστηριού, από τα τέλη του 18^{ου} αιώνα μέχρι και το 1912, όσο και για πρόσωπα (ηγουμένους και μοναχούς) που σχετίζονταν με το μοναστήρι του αγίου Αθανασίου κατά την ίδια περίοδο, καταρτίζοντας, μάλιστα, αρκετά εμπεριστατω-

1 Γεώργιος Χ. Χιονίδης, *Σύντομη ιστορία του χριστιανισμού στην περιοχή της Βέροιας*, Βέροια 1961, 59 – 60.

2 Απόστολος Μ. Τζαφερόπουλος, *Τουριστικός οδηγός Ημαθίας. Βέροια – Νάουσα – Αλεξάνδρεια – Περίχωρα*, Θεσσαλονίκη 1969, 175 – 178.

3 Απόστολος Αθ. Γλαβίνας, «Το μοναστήρι του αγίου Αθανασίου Σφίνιτζας», *Μακεδονικά* 23 (1983) 361 – 366.

4 Η συμβολή του Δ. Παπάζη στην εκκλησιαστική ιστορία της επαρχίας της Βέροιας είναι αναμφισβήτητα ιδιαίτερα αξιόλογη και σημαντική. Ο ίδιος έχει δημοσιεύσει πληθώρα μελετών για την ιστορία αρκετών μοναστηριών της επαρχίας, καθώς και για πρόσωπα (μητροπολίτες, μοναχούς κ.λ.π.) που συνδέονται με την ιστορία της επαρχίας, κυρίως κατά την Οθωμανική περίοδο.

5 Δημήτριος Αγγ. Παπάζης, «Το μοναστήρι του αγίου Αθανασίου Σφίνιτζας. Ιστορική προσέγγιση (1788 – 1994)», *Επιστημονική Επετηρίς Ανωτάτης Εκκλησιαστικής Ακαδημίας Θεσσαλονίκης* 1 (2011) 641 – 789.

μένους προσωπογραφικούς πίνακες.⁶

Στο παρόν σημείωμα θα επιχειρήσουμε να παρουσιάσουμε ορισμένα συμπληρωματικά στοιχεία, σχετικά με τη δράση του ηγουμένου της μονής Νικηφόρου (†1844),⁷ ο οποίος κατέβαλε σημαντικές προσπάθειες (κυρίως κατά τη δεκαετία του 1830) επιδιώκοντας να εξασφαλίσει οικονομικούς πόρους, προκειμένου να απαλλάξει το μοναστήρι από τα δυσβάστακτα χρέη στα οποία είχε περιέλθει κατά τις δύο πρώτες δεκαετίες του 19^{ου} αιώνα.

Ο ηγούμενος Νικηφόρος αποτελεί ένα από τα σημαντικότερα πρόσωπα που συνδέονται με την ιστορία του μοναστηριού της Σφίνιτσας, καθώς με προσωπικές του, κατά βάση, ενέργειες κατόρθωσε να πετύχει την ανακήρυξη του μοναστηριού σε «Πατριαρχική και Σταυροπηγιακή Μονή», εξασφαλίζοντας σχετικό πατριαρχικό σιγίλιο, στις 7 Σεπτεμβρίου 1832.⁸

Ο ίδιος κατόρθωσε, ακόμη, να συγκεντρώσει έναν αρκετά αξιόλογο, όπως φαίνεται, αριθμό χρημάτων, απαλλάσσοντας το μοναστήρι από τα δυσβάστακτα χρέη του και προβαίνοντας, παράλληλα, στην ανακαίνιση και την ενίσχυσή του με τα απαραίτητα σκεύη και αντικείμενα. Ενδεικτική μαρτυρία της προσπάθειας του ηγουμένου να συμβάλει στην ανακαίνιση και ενίσχυση του μοναστηριού, αποτελεί μία επιγραφή του 1830, που σώζεται στην πρόθεση του καθολικού της μόνης, η οποία αναφέρεται στη συμβολή του «πανοσιοτάτου και σοφομουσικολογιοτάτου» ηγουμένου Νικηφόρου στην πραγματοποίηση ανακαινιστικών έργων στο μοναστήρι.⁹

**Ο ηγούμενος του μοναστηριού
του Αγ. Αθανασίου Σφίνιτσας
Νικηφόρος († 1844)**

(Ελαιογραφία του ζωγράφου Παύλου Δ. Ζωγραφόπουλου)

Πηγή: Πορφύριος Μπατσαράς (Αρχιμ.), "Νικηφόρος", ό.π., 25.

β) Οι προσπάθειες του ηγουμένου Νικηφόρου για εξασφάλιση χρημάτων υπέρ του μοναστηριού του αγίου Αθανασίου Σφίνιτσας

Όπως προαναφέρθηκε, ο ηγούμενος Νικηφόρος κατέβαλε ιδιαίτερες προσπάθειες για την ενίσχυση των οικονομικών του μοναστηριού του, κυρίως κατά τη διάρκεια της δεκαετίας του 1830. Το γεγονός αυτό είχε ως αποτέλεσμα τη σταδιακή απαλλαγή του μοναστηριού από τα χρέη του παρελθόντος και την ενίσχυσή του με έργα υποδομής, χρηστικά και λειτουργικά αντικείμενα. Επίσης, το μοναστήρι κατόρθωσε κατά την περίοδο αυτή να προσελκύσει αρκετούς μοναχούς, αποκτώντας μια αρκετά διευρυμένη μοναχική αδελφότητα.

Οι πληροφορίες που θα παρουσιάσουμε στη συνέχεια, οι οποίες συνδέονται με τις προσπάθειες του Νικηφόρου για εξεύρεση οικονομικών πόρων για τις ανάγκες του μοναστηριού, προέρχονται αφενός από την ιδιωτική συλλογή του ερευνητή Κωνσταντίνου Γ. Στα-

6 Δημήτριος Αγγ. Παπάζης, "Ιερά μονή αγίου Αθανασίου Σφίνιτζας (1791 – 1912). Ηγούμενοι και μοναχοί", *Θεολογία* 72 (Ιούλιος – Δεκέμβριος 2001) 629 – 661.

7 Για μία σύντομη (και συνάμα αρκετά περιεκτική) αναδρομή στη ζωή και τη δράση του ηγουμένου Νικηφόρου βλ. Πορφύριος Μπατσαράς (Αρχιμ.), "Νικηφόρος, ηγούμενος Αγ. Αθανασίου Σφίνιτζας", *Παύλειος Λόγος* 84 (Μάρτιος – Απρίλιος 2010) 24 – 25. Στο συγκεκριμένο δημοσίευμα, ο π. Πορφύριος δημοσιεύει, επίσης, μία ιδιαίτερα σημαντική ελαιογραφία που απεικονίζει τον ηγούμενο Νικηφόρο, προερχόμενη από το Α' Δημοτικό Σχολείο Κολινδρού, η οποία φιλοτεχνήθηκε από τον ζωγράφο Παύλο Δ. Ζωγραφόπουλο.

8 Βλ. Παπάζης, "Ιερά μονή αγίου Αθανασίου Σφίνιτζας", ό.π., 633. Ο ίδιος, "Το μοναστήρι του αγίου Αθανασίου Σφίνιτζας", ό.π., 657.

9 Βλ. Γλαβίνας, "Το μοναστήρι του αγίου Αθανασίου Σφίνιτζας", ό.π., 363.

λίδη, μέρος της οποίας φυλάσσεται στα Γ.Α.Κ. του Νομού Πέλλας,¹⁰ και αφετέρου από το έργο του ιερομόναχου Μελετίου Κωνσταμονίτη με τίτλο «Περιήγησις Μελετίου Κωνσταμονίτου εις Ρωσσίαν από του έτους 1862 – 1869».¹¹ Ο Μελέτιος, στο παραπάνω έργο του, διασώζει ορισμένες αξιόλογες πληροφορίες για τη δράση του Νικηφόρου, καθώς παρέμεινε ως υποτακτικός στο μοναστήρι της Σφίνιτσας για εννέα (περίπου) χρόνια, στο διάστημα μεταξύ των ετών 1836 – 1844.¹²

Στη συλλογή του Κ. Σταλίδη,¹³ σώζεται ένα πωλητήριο έγγραφο του 1837, το οποίο αναφέρεται στην πώληση ενός κτήματος στο χωριό Μεσημέρι του Ν. Πέλλας, το οποίο ανήκε στο μοναστήρι της Σφίνιτσας. Από το έγγραφο αυτό μπορούμε να αντλήσουμε ιδιαίτερα αξιόλογες πληροφορίες σχετικά με την προσπάθεια του ηγουμένου Νικηφόρου να εξασφαλίσει χρήματα για την ενίσχυση του μοναστηριού του. Επίσης, η αξία του συγκεκριμένου εγγράφου έγκειται και στο γεγονός ότι διασώζει το αποτύπωμα της παλαιάς σφραγίδας του μοναστηριού, η οποία δεν μας είναι γνωστή, μέχρι στιγμής, από άλλες πηγές. Το έγγραφο αναφέρει τα εξής¹⁴:

(Γ. Σ.)

† Διά του παρόντος πωλητικού και ενσφραγίστου γράμματος, βεβαιώ ο υποφαινόμενος / Νικηφόρος ηγούμενος της αγίας Μονής του αγίου Αθανασίου σφήντζας και οι συν εμοί / εν χριστώ αδελφοί άγιοι πατέρες, ότι αυτοθελήτως και με ευχαρίστησιν μας / το αμπέλι εις μεσημέρι λεγόμενον παλικρούσια, δύο στρεμμάτων παλιομάνα, το / οποίον ήτον από αφιέρωμα της γυναικός Αναστάσινας, γειτνιαζόμενον, εξ αριστερών / μεν από το αμπέλι του Αγγελούση, εκ δεξιών δε από αμπέλι του ιδίου αγοραστή / δήμου, από δε τα άλλα δύο μέρη, από τα αμπέλια του άγο (sic), και δημήτρη κιορτζή, / το επουλήσαμεν τω δήμω Κωνσταντίνου, διά γρόσια 260 : ήτοι διακόσια εξήντα γρόσια, / τα οποία τα ελάβαμεν σωστά μέχρι οβολού. όθεν εις το εξής θέλει είναι κτήμα / του ρηθέντος αγοραστού δήμου, χωρίς να ενοχληθή παράτινος. διό δέδοται / το παρόν μας πωλητικόν ενυπόγραφον και ενσφράγιστον τη σφραγίδι της αγίας Μονής, / έμπροσθεν αξιοπίστων μαρτύρων, διά ασφάλειάν του· και διά το απαρασάλευτον· και / ούτως βεβαιούντες υποφαινόμεθα.

τη :23: Απριλλίου :1837: Βοδενά

» Χ'': τρήπιος Χ'': Αθανασίου μαρτυρώ
 » εγώ ο πρόγιος μπαϊτζης μαρτυρώ
 » εγώ ο κόστα ράφτη μαρτυρώ
 εγώ ο μήτρης νικουντή / μαρτηρώ
 εγο νήκος αναστάσι μαρτηρο

Ο ηγούμενος νικηφόρος αγίου αθανασίου σφήντζας / και οι σιν εμοί εν χριστώ αδελφοί : και πατέρες

10 Γ.Α.Κ. Ν. Πέλλας, *Ιδιωτικό αρχείο Κ. Γ. Σταλίδη* (1782 – 1991), φ. 003 (1837 – 1958), #037 – 040.

11 Αθανάσιος Γ. Βουδούρης, *Ο Βεροιώτης ιερομόναχος Μελέτιος Κωνσταμονίτης και η περιοδεία του στη Ρωσία* (1862 – 1869), Βέροια 2011.

12 Το όνομα του Μελετίου δεν συμπεριλαμβάνεται στους προσωπογραφικούς πίνακες του μοναστηριού που έχει δημοσιεύσει ο Δ. Παπάζης, αν και ο ίδιος αναφέρεται (στις μελέτες του) στη σχέση του ιερομόναχου με το μοναστήρι της Σφίνιτσας. Θεωρούμε ότι σε μελλοντική επανέκδοση του προσωπογραφικού καταλόγου του μοναστηριού, θα πρέπει να συμπεριληφθεί και το όνομα του Μελετίου (1836 – 1844).

13 Γ.Α.Κ. Ν. Πέλλας, *Ιδιωτικό αρχείο Κ. Γ. Σταλίδη*, ό.π. #43. Το έγγραφο της «Συλλογής Σταλίδη» συνοδεύεται και από ένα χειρόγραφο σημείωμα του ερευνητή, με ημερομηνία 20-05-1992, γεγονός που προφανώς οφείλεται σε παλαιότερη δημοσίευσή του, ίσως σε κάποια από τις εφημερίδες (ή περιοδικά) του Ν. Πέλλας. Εντούτοις, λόγω αδυναμίας μας να έχουμε πρόσβαση στο υλικό του τοπικού τύπου του Ν. Πέλλας, παραπέμπουμε στο ευκολότερα προσβάσιμο αρχείο των Γ.Α.Κ. Ν. Πέλλας, όπου φυλάσσεται το έγγραφο και οι σχετικές σημειώσεις του ερευνητή. Σύμφωνα με τον Σταλίδη, αντίγραφο του εγγράφου περιήλθε στην κυριότητά του από τον Εδεσσαίο δάσκαλο Γ. Δ. Γεωργιάδη.

14 Η μεταγραφή της διαθήκης γίνεται στο μονοτονικό σύστημα. Κατά τα άλλα, τηρούμε την ορθογραφία του πρωτότυπου.

Όπως γίνεται αντιληπτό, μέσα από το παραπάνω πωλητήριο έγγραφο, το μοναστήρι του αγίου Αθανασίου Σφίνιτσας, κατά το πρώτο μισό του 19^{ου} αιώνα, κατείχε ακίνητα περιουσιακά στοιχεία όχι μόνο εντός των ορίων της περιφέρειάς του, αλλά και σε άλλες μητροπόλεις και επισκοπές.

Τα ακίνητα αυτά προέρχονταν, κατά βάση, από δωρεές διαφόρων χριστιανών, οι οποίοι με διαθήκες τους αφιέρωναν στο μοναστήρι μέρος από την προσωπική τους περιουσία. Το γεγονός αυτό μας επιτρέπει να συμπεράνουμε ότι το μοναστήρι, τουλάχιστον κατά τις πρώτες δεκαετίες του 19^{ου} αιώνα, είχε κατορθώσει να αποκτήσει αρκετά μεγάλη φήμη, κάτι που πιθανότατα συνδέεται και με την πραγματοποίηση περιοδικών διαφόρων ηγουμένων και μοναχών του σε γειτονικές περιοχές.

Μία τέτοια περίπτωση αποτελεί προφανώς και η αφιέρωση ενός αμπελιού δύο στρεμμάτων¹⁵ στο μοναστήρι της Σφίνιτσας, από κάποια χριστιανή του χωριού Μεσημέρι, της επαρχίας των Βοδενών (σημερινής Έδεσσας), η οποία μας είναι γνωστή με το ανδρωνυμικό «Αναστάσινα». Το αμπέλι αυτό βρισκόταν στην περιοχή «Παλιοκρούσια». Σύμφωνα με τον Κ. Σταλίδη, η περιοχή αυτή βρίσκεται μεταξύ του ναού του αγίου Αθανασίου Μεσημερίου και των δυτικών παρυφών του χωριού.

Με απόφαση του ηγουμένου της Σφίνιτσας Νικηφόρου και των υπόλοιπων μοναχών του μοναστηριού, πραγματοποιήθηκε, κατά το έτος 1837, η πώληση του παραπάνω αφιερώματος σε κάποιον από τους κατοίκους του Μεσημερίου, με το όνομα Δήμος Κωνσταντίνου, ο οποίος κατείχε στην ίδια περιοχή ένα γειτονικό αμπέλι.

Το αφιέρωμα πουλήθηκε στον αγοραστή έναντι του ποσού των 260 γροσιών, τα οποία τοποθετήθηκαν στο ταμείο του μοναστηριού. Για τον σκοπό αυτό συντάχθηκε στις 23 Απριλίου του 1837 σχετικό πωλητήριο έγγραφο, το οποίο επικυρώθηκε με την υπογραφή του ηγουμένου Νικηφόρου και τη σφραγίδα του μοναστηριού, καθώς και με τις υπογραφές πέντε ακόμη προσώπων, τα οποία υπογράφουν στο έγγραφο ως μάρτυρες.

Το παρόν έγγραφο, το οποίο αποτελεί πωλητήριο, εκδόθηκε από τον ηγούμενο του μοναστηριού του αγίου Αθανασίου Σφίνιτσας, Νικηφόρο, και τους μοναχούς του, με την υπογραφή τους, στις 23 Απριλίου του 1837. Το έγγραφο αφορά την πώληση ενός αμπελιού, το οποίο βρίσκεται στην περιοχή της Παλιοκρούσιας, στο χωριό Μεσημέρι, της επαρχίας των Βοδενών. Το αμπέλι αυτό, το οποίο έχει έκταση δύο στρεμμάτων, ανήκε προηγουμένως στην αφιέρωση της κυρίας Αναστασίας, της συζύγου του Κωνσταντίνου Δήμου. Το αμπέλι πωλήθηκε στον Κωνσταντίνου Δήμο, ο οποίος κατείχε στην ίδια περιοχή ένα γειτονικό αμπέλι. Το ποσό της πώλησης, 260 γροσιά, καταβλήθηκε στον ηγούμενο και τους μοναχούς του μοναστηριού. Το έγγραφο επικυρώθηκε με την υπογραφή του ηγουμένου Νικηφόρου και των μοναχών, καθώς και με τις υπογραφές πέντε άλλων προσώπων, τα οποία υπογράφουν ως μάρτυρες.

Ο ηγούμενος Νικηφόρος και οι μοναχοί του μοναστηριού του αγίου Αθανασίου Σφίνιτσας, με την υπογραφή τους, στις 23 Απριλίου του 1837, πωλούν το αμπέλι, το οποίο βρίσκεται στην περιοχή της Παλιοκρούσιας, στο χωριό Μεσημέρι, της επαρχίας των Βοδενών, στην κυρία Αναστασία, της συζύγου του Κωνσταντίνου Δήμου, για το ποσό των 260 γροσιών.

Ο ηγούμενος Νικηφόρος και οι μοναχοί του μοναστηριού του αγίου Αθανασίου Σφίνιτσας, με την υπογραφή τους, στις 23 Απριλίου του 1837, πωλούν το αμπέλι, το οποίο βρίσκεται στην περιοχή της Παλιοκρούσιας, στο χωριό Μεσημέρι, της επαρχίας των Βοδενών, στην κυρία Αναστασία, της συζύγου του Κωνσταντίνου Δήμου, για το ποσό των 260 γροσιών.

Πωλητήριο έγγραφο αφιερώματος του μοναστηριού στο χωριό Μεσημέρι της επαρχίας Βοδενών (23 - 04 - 1837)

Πηγή: Γ.Α.Κ. Ν. Πέλλας - Ιδιωτικό αρχείο Κ. Γ. Σταλίδη

15 Προφανώς πρόκειται για οθωμανικά στρέμματα. Ένα οθωμανικό στρέμμα ισούται με 1.270 τ.μ.

γ) Οι περιοδείες του ηγουμένου Νικηφόρου

Ο ιερομόναχος Μελέτιος Κωνσταμονίτης, ο οποίος ξεκίνησε τη μοναχική του σταδιοδρομία στο μοναστήρι του αγίου Αθανασίου Σφίνιτσας, ως υποτακτικός του ηγουμένου Νικηφόρου, μας διασώζει τις παρακάτω πληροφορίες για την εννιάχρονη, περίπου, παραμονή του στο μοναστήρι και τη θητεία του πλάι στον δραστήριο ηγούμενο:

Κατά τό ἔτος 1822 ἐγεννήθην ἐν Βερροῖα τῆς Μακεδονίας, τό δέ 1836 μετέβην εἰς τήν μονήν τοῦ Ἀγίου Αθανασίου τῆς Σφίνιτσης ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ τοῦ Κίτρους. Ἐκεῖ μετὰ δύο ἔτη ἐκουρεύθην μοναχός ὑπό τοῦ καθηγουμένου κ. Νικηφόρου, μετονομασθεὶς Μελέτιος, τό δέ 1840 ἐχειροτονήθην Ἱεροδιάκονος. Μετὰ ταῦτα συνώδευσα τόν γέροντά μου, καί περιήλθομεν ὁμοῦ πολλὰς ἐπαρχίας τῆς Εὐρωπαϊκῆς Τουρκίας (περὶ τὰς εἰκοσιπέντε) κηρύττοντες τόν λόγον τοῦ Θεοῦ, ἀδεία τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας.¹⁶

Αν και η αναφορά του Μελετίου στα πρώτα του μοναχικά βήματα στο μοναστήρι της Σφίνιτσας είναι λιτή, εντούτοις μας διασώζει ορισμένες ιδιαίτερα αξιόλογες πληροφορίες σχετικά με τον τρόπο δράσης του ηγουμένου Νικηφόρου, στην προσπάθειά του να εφαρμόσει τα πνευματικά του καθήκοντα και να εξασφαλίσει χρήματα για τις ανάγκες της μονής.

Η αναφορά του Μελετίου στην πραγματοποίηση περιοδειών του ηγουμένου Νικηφόρου, με τη συνοδεία μοναχών της μονής, οι οποίοι «κῆρυτταν τον λόγο του Θεού», σε επαρχίες της «ευρωπαϊκῆς Τουρκίας»,¹⁷ μας επιτρέπει να συμπεράνουμε ότι κατά πάσα πιθανότητα ο ηγούμενος κατόρθωσε να συγκεντρώσει αρκετά χρήματα για την κάλυψη των αναγκών του μοναστηρίου του.

Η πραγματοποίηση περιοδειών από μοναχούς και κληρικούς της Οθωμανικής περιόδου, με σκοπό τη συγκέντρωση χρημάτων, αποτελεί ιδιαίτερα σύνηθες φαινόμενο, γνωστό από αρκετές πηγές.¹⁸ Εντύπωση προκαλεί το εύρος των επαρχιών στις οποίες ο ιερομόναχος Μελέτιος αναφέρει ότι συνόδευσε τον ηγούμενο Νικηφόρο («περὶ τὰς εἰκοσιπέντε»), κάτι που φανερώνει τον ζήλο και το ενδιαφέρον των μοναχών της Σφίνιτσας για τη βελτίωση των οικονομικών συνθηκών του μοναστηρίου τους.

δ) Η σφραγίδα της Πατριαρχικής και Σταυροπηγιακής Μονής του Αγίου Αθανασίου Σφίνιτσας (t.p.q. 1832)

Όπως σημειώσαμε και προηγουμένως, το μοναστήρι της Σφίνιτσας, κατά την περίοδο της ηγουμενίας του αρχιμανδρίτη Νικηφόρου, εξέδωσε και χρησιμοποίησε την παρακάτω σφραγίδα, αποτύπωμα της οποίας διασώζεται σε πωλητήριο έγγραφο του 1837.

Η σφραγίδα κατασκευάστηκε και χρησιμοποιήθηκε μετά από την παραχώρηση των «Πατριαρχικών και Σταυροπηγιακών» προνομίων στο μοναστήρι του αγίου Αθανασίου της Σφίνιτσας (7 Σεπτεμβρίου 1832). Πρόκειται για ιδιαίτερα επιμελημένη, από τεχνοτροπικής άποψης, σφραγίδα, στην οποία εικονίζεται ολόσωμος ο άγιος Αθανάσιος κατ' ενώπι-

16 Βουδούρης, *Ο Βεροιώτης ιερομόναχος Μελέτιος Κωνσταμονίτης*, ό.π., 127.

17 Με τον όρο «ευρωπαϊκή Τουρκία» δηλώνονται περιοχές της σημερινής βόρειας Ελλάδας, οι οποίες απελευθερώθηκαν μετά από τους Βαλκανικούς πολέμους του 1912 – 1913. Πιθανότατα στον κατάλογο των επαρχιών στις οποίες ο Νικηφόρος πραγματοποίησε περιοδείες να εντάσσονται και περιοχές της Μακεδονίας, της Θράκης (ενδεχομένως και της Ηπείρου) που δεν συμπεριλήφθηκαν ποτέ στον ελληνικό εθνικό κορμό.

18 Ενδεικτικά βλ. Βουδούρης, *Ο Βεροιώτης ιερομόναχος Μελέτιος Κωνσταμονίτης*, ό.π. 49.

ον, ενδεδυμένος με αρχιερατικά άμφια (αρχιερατικό σάκο και μεγάλο ωμοφόριο), φορώντας στο κεφάλι αρχιερατική μίτρα, πλασιωμένη από φωτοστέφανο. Με το δεξί του χέρι ευλογεί, ενώ στο αριστερό κρατά προβεβλημένο κλειστό ευαγγέλιο.

Η μορφή του αγίου πλασιώνεται από την επιγραφή «Ο ΑΓΙΟΣ Α/ΘΑΝΑΣΙΟΣ», γραμμένη σε μεγαλογράμματη γραφή εκατέρωθεν της κεφαλής του. Στο βάθος της παράστασης εικονίζεται το μοναστήρι του αγίου Αθανασίου Σφήνιτσας.

Περιμετρικά φέρει κυκλοτερή επιγραφή, γραμμένη σε μεγαλογράμματη γραφή, στην οποία αναφέρονται τα εξής: «† ΣΦΡΑΓΙΣ ΤΗΣ ΙΕΡΑΣ Κ' ΠΤΡΧΚ' ΜΟΝΗΣ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΑΘΑΝΑΣΙΟΥ ΠΤΡΧ · ΑΛΞΔ : ΟΝΟΜΑΤΙ ΣΦΙΝΤΖΑΣ ΕΠΑΡΧ · ΚΥΤΡΟΥ: ». Αναλύοντας τις συντμήσεις της επιγραφής, το κείμενό της αναφέρει: «† ΣΦΡΑΓΙΣ ΤΗΣ ΙΕΡΑΣ ΚΑΙ ΠΑΤΡΙΑΡΧΙΚΗΣ ΜΟΝΗΣ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΑΘΑΝΑΣΙΟΥ ΠΑΤΡΙΑΡΧΟΥ ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΙΑΣ ΟΝΟΜΑΤΙ ΣΦΙΝΤΖΑΣ ΕΠΑΡΧΙΑΣ ΚΥΤΡΟΥΣ».

Με βάση τα μέχρι στιγμής δεδομένα δεν είμαστε σε θέση να προσδιορίσουμε με ακρίβεια το χρονικό διάστημα κατά το οποίο η συγκεκριμένη σφραγίδα βρισκόταν σε χρήση. Δεν αποκλείεται να χρησιμοποιήθηκε μέχρι και την εγκατάσταση των προσφύγων της μικρασιατικής καταστροφής στην περιοχή, οπότε το μοναστήρι μετατράπηκε σε ορφανοτροφείο.¹⁹

Πάντως, σε όλα τα έγγραφα του μοναστηριού του 20^{ου} αιώνα, τα οποία έχουμε υπόψη μας (από τη δεκαετία του 1930 και εντεύθεν), εμφανίζεται η χρήση διαφορετικού τύπου σφραγίδων,²⁰ οι οποίες σε καμία περίπτωση δεν μπορούν να συγκριθούν, από άποψη τεχνοτροπίας και αισθητικής, με την παλαιότερη.²¹

Σφραγίδες του μοναστηριού νεότερου τύπου
(εμφανίζονται σε έγγραφα από τη δεκαετία του 1930)

19 Βλ. Νίκος Αδαλόγλου, *Ξενάγηση στα μοναστήρια της Ημαθίας. Ενεργέτες και δωρητές της Βέροιας. Φιλανθρωπικά ιδρύματα της Βέροιας. Το χρονικό των "Ολυμπίων"*, Θεσσαλονίκη 1988, 71 – 199.

20 Με βάση το υλικό που κατορθώσαμε να συγκεντρώσουμε μέχρι στιγμής, είμαστε σε θέση να διακρίνουμε τη χρήση τουλάχιστον δύο διαφορετικών σφραγίδων, από τη δεκαετία του 1930 και εντεύθεν, οι οποίες ανήκουν στον ίδιο τύπο. Περισσότερες λεπτομέρειες ευελπιστούμε να παρουσιάσουμε σε σχετικό μελλοντικό μας δημοσίευμα.

21 Στις σφραγίδες αυτού του τύπου ο άγιος Αθανάσιος εικονίζεται σε προτομή, φορώντας αρχιερατική περιβολή. Με το δεξί του χέρι ευλογεί, ενώ με το αριστερό κρατά κλειστό ευαγγέλιο μπροστά από το στήθος του. Περιμετρικά φέρει μεγαλογράμματη κυκλοτερή επιγραφή, η οποία αναφέρει: «★ ΙΕΡΑ ΣΤΑΥΡΟΠΗΓΙΑΚΗ ΜΟΝΗ ΑΓΙΟΥ ΑΘΑΝΑΣΙΟΥ ΣΦΗΝΙΤΣΗΣ»

ΤΑ ΡΟΥΜΛΟΥΚΙΩΤΙΚΑ

Ιωάννης Μοσχόπουλος, δικηγόρος - ερευνητής

ΤΟ ΡΟΥΜΛΟΥΚΙ ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΟΘΩΜΑΝΙΚΗ ΠΕΡΙΟΔΟ

Το παιδομάζωμα των χριστιανόπουλων για τα γενιτσαρικά σώματα

Από τα πρώτα έτη της κατάκτησης (επί Μουράτ Α' 1362-89) εφαρμόστηκε στους κατοίκους της περιοχής το παιδομάζωμα (devsirme) για τα γενιτσαρικά σώματα (yeniceri = νέα δύναμη). (Βασδραβέλης 1954, σ. 9-11, 13 - Βακαλόπουλος 1988, σ. 64-68 - Σαρής 1990, σ. 53, 134 επ.) Ήταν μία δυσβάστακτη υποχρέωση των υπόδουλων χριστιανών όλης της Βαλκανικής. Κάθε επτά χρόνια και αργότερα κάθε πέντε ή τέσσερα, οι υπόδουλοι Έλληνες και φυσικά και οι Ρουμλουκιώτες απέδιδαν την αποκληθείσα και «ανθρώπινη δεκά-

τη» ή «δεκάτη του αίματος», που στερούσε από το σκλαβωμένο γένος τους ανθούς και τις ελπίδες της ανάκαμψής του, αφού στρατολογούνταν για το σώμα των Γενιτσάρων οι από 15 έως 20 ετών έφηβοι νέοι των «απίστων». Επίσης αγόρια από έξι έως δέκα ετών συγκεντρώνονταν για την υπηρεσία της σουλτανικής αυλής (ίτς - ογλάν). (Σβορώνος 1956, σ. 41 - Πολύζου 1971, σ. 22 - Σαρής 1990, σ. 228 επ., 503 επ. - Χατζηφώτης 2002, σ. 50 επ. - Finkel 2007, 59, 113)

Σε φερμάνι που υπέγραψε στις 29 Μαρτίου 1601 ο σουλτάνος Μεχμέτ Γ' (1595-1603), στην Αδριανούπολη, το οποίο έστειλε στον μπεηλέρμπεη της Ρούμελης και κοινοποιήθηκε ακολούθως στον καδή της Βέροιας, αναφέρει επί λέξει: «Με την άφιξη του παρόντος Αυτοκρατορικού διατάγματός μου, καθίσταται γνωστό ότι από τη σύσταση του μεγάλου Οσμανικού κράτους και του θεοφρούρητου Χαλιφάτου του θεόπεμπτου προφήτου των πιστών συνηθίζεται, όπως για τη σύσταση και οργάνωση των γενναίων γενιτσαρικών μου ταγμάτων στρατεύονται και αποστέλλονται στα οτζάκια των γενιτσάρων οι από 15 έως 20 ετών καλλίμορφοι, αρτιμελείς και προς πόλεμο κατάλληλοι νέοι των απίστων. Έχοντας την υψηλή επιθυμία, όπως και φέτος εφαρμοσθεί το έθιμο αυτό προς ενίσχυση των γενιτσαρικών ταγμάτων, διατάσσουμε και παραγγέλλουμε, όπως με την άφιξη του παρόντος φερμανίου, να

διορίσετε και αποστείλετε αμέσως ικανό αριθμό μπουμπασίρηδων, ώστε μ' αυτούς να επιληφθείτε το ταχύτερο της επιλογής και αποστολής των νέων γενιτσάρων. Να γνωρίζετε επίσης ότι οι μπουμπασίρηδες, που θα αποσταλούν με την υψηλή μου εντολή, θα έχουν το δικαίωμα, όπως, εφόσον παρίσταται ανάγκη, εφαρμόζουν τις διατάξεις του ιερού φετβά του σειχουλ-σλαμάτου, σύμφωνα με το οποίο, όταν κάποιος από τους απίστους γονείς ή κάποιος άλλος αντισταθεί στην παράδοση του γενίτσαρου γιού του, να απαγχονίζεται αμέσως στο κατώφλι της θύρας του, του αίματός του θεωρουμένου άνευ αξίας. Τελικά διατάσσουμε, να καταστήσετε γνωστό στο λαό το παρόν αυτοκρατορικό διάταγμα, μεταδίδοντας το περιεχόμενό του με κήρυκες στις σουλτανικές οδούς της μεγάλης Μου επικράτειας. ...» (Βασδραβέλης 1942, σ. 11 - Βασδραβέλης 1948, σ. 54-55 - Βασδραβέλης 1954, σ. 4)

Συνήθως τελάληδες ανακοίνωναν στα χωριά την επικείμενη άφιξη των στρατολόγων, που θα έκαναν το παιδομάζωμα. Όταν έφτανε στο χριστιανικό χωριό ο γιαγιάμπας (διοικητής των σπαχήδων) και ο υποτιμητικά επονομαζόμενος «αλογάρης» (ο ειδικός στρατολόγος) με το ένοπλο μπουλούκι τους, ο παπάς περίμενε έτοιμος με τους καταλόγους της ενορίας, το ίδιο και οι πατεράδες με τους γιούς τους. Οι μανάδες με τις αδελφές έμεναν και θρηνούσαν στο σπίτι, αγωνιώντας εάν θα ξανάβλεπαν τα αγόρια της οικογένειας. Εάν κάποιος γονιός αρνούταν ή αντιστεκόταν να παραδώσει το γιό του, το ένοπλο απόσπασμα τον αναζητούσε στο σπίτι του και τον έσφαζαν. Τα υποψήφια παιδιά υποβάλλονταν σε εξετάσεις, για να διαπιστωθεί η σωματική και διανοητική τους κατάσταση. Δεν στρατολογούνταν οι έγγαμοι, ο μοναχογιός χήρας, παιδιά από τις μεγάλες πόλεις. Συνήθως στρατολογούσαν ένα αγόρι ανά σαράντα οικογένειες. Οι Οθωμανοί αξιωματούχοι κατέγραφαν τα χριστιανόπουλα που επέλεγαν να πάρουν για γενίτσαρους, την ημερομηνία γέννησης, τη φυσική εμφάνισή τους, το χωριό τους, την περιοχή και την επαρχία καταγωγής τους, εισέπρατταν από το χωριό το φόρο, που θα κάλυπτε την τιμή των νέων κόκκινων ενδυμάτων των στρατολογούμενων αγοριών και το κόστος μετακίνησής τους από την πατρίδα τους. Αφού ολοκληρωνόταν η επιλογή, το κατάστιχο συντασσόταν εις διπλούν, το ένα κρατούσε ο γιαγιάμπας και το άλλο έπαιρνε ο «αλογάρης», ώστε να μην δωροδοκηθεί στο δρόμο και αντικαταστήσουν κάποιο παιδί με άλλο. Ακολουθούσε η σκηνή των δακρύων και των αποχαιρετισμών, που πρέπει να ήταν σπαρακτικοί. Τα παιδιά σε μπουλούκια, υπό την επιτήρηση του ένοπλου αποσπάσματος του στρατολόγου «αλογάρη», αναχωρούσαν βαδίζοντας ανά δύο πλάϊ πλάϊ ή πιασμένα ανά δύο από τα χέρια, στους γεμάτους σκόνη δρόμους. Οι χωρικοί γύριζαν στα χωράφια τους για να κλάψουν περισσότερο ίσως απ' ό,τι έκλαιγαν οι γιοί τους. Παράλληλα, οι οικογένειες, των οποίων τα αγόρια δεν είχαν επιλεγεί, λυτρώνονταν από την αγωνία κι επέστρεφαν χαρούμενοι στα σπίτια τους. Για την επόμενη επταετία, ώσπου να γίνει το επόμενο παιδομάζωμα, τα υπόλοιπα αγόρια του χωριού ήταν ασφαλή. Η τελική ομάδα των 100-120 αγοριών από την ευρύτερη περιοχή έφευγαν για την Αδριανούπολη ή την Κωνσταντινούπολη. (Βασδραβέλης 1942, σ. 11 - Βασδραβέλης 1948, σ. 54-57 - Βασδραβέλης 1954, σ. 4, 39-41 - Goodwin 1997, σ. 43 επ.)

Οι χριστιανοί, στην προσπάθειά τους να σώσουν τα αγόρια τους, τα έκρυβαν, τα πάντρευαν πολύ μικρά, τους τσάκιζαν τα μέλη ή έπαιρναν «ψυχοπαίδια», που τα παρουσίαζαν ως δικά τους φυσικά τέκνα σε συνεννόηση με τον παπά, όταν έφθανε ο καιρός για το παιδομάζωμα. Άλλοι ασπάζονταν το ισλάμ ή έφευγαν για τις μεγάλες πόλεις ή στα βουνά. (Σαρής 1990, σ. 230, 239) Ακόμη στο Ρουμλούκι συνήθιζαν να ντύνουν τα μικρά αγόρια με φουστάνια και κοριτσιίστικα ρούχα, συνήθεια (συνεχιζόταν μέχρι τη δεκαετία του 1950-1960) που κι αυτή πρέπει να ανάγεται στην προσπάθειά τους να μην τα πάρουν οι Οθωμανοί για γενίτσαρους ή ιτς ογλάν. Διαλέγοντας τα καλύτερα, εξυπνότερα και ομορφότερα παιδιά μιας κοινότητας, την αποστερούσαν από τους μελλοντικούς φυσικούς ηγέτες της, αφού άφηναν πίσω τους λιγότερο προικισμένους. (Goodwin 1997, σ. 40 επ.)

ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΑ

Αρίστη Κουκουρίκου – Διευθύντρια 4^{ου} Δ. Σχ. Βέροιας,
MSc στις Επιστήμες της Αγωγής, Υποψήφια Δρ. Ιστορίας

Τοπική Ιστορία και Σχολείο

Η ιστορία είναι γύρω μας. Στα παλιά κτήρια της γειτονιάς μας, στα ονόματα των δρόμων και των πλατειών, στα δημόσια μνημεία.

Η ιστορία είναι μέσα μας. Στη γνώση της προέλευσης και της καταγωγής μας, στις μνήμες των ανθρώπων και στις ιστορίες που αφηγούνται.

Το ιστορικό τοπίο της Βέροιας, τα μνημεία, οι τόποι μνήμης, οι οδοί, οι δραστηριότητες των ανθρώπων, η καθημερινή ζωή, τα επαγγέλματα, οι λειτουργίες της πόλης, η διατροφή, ο πολυπολιτισμικός χαρακτήρας της πόλης κ.ά. μπορούν να αποτελέσουν τα θεματικά αντικείμενα για την οργάνωση εκπαιδευτικών δραστηριοτήτων.

Μέσα από τη στήλη αυτή, προτείνουμε ενδεικτικά σχέδια εργασίας τοπικής ιστορίας προσδοκώντας να βοηθήσουμε εκπαιδευτικούς και μαθητές να ανακαλύψουν την ιστορία και τις ιστορίες από τις οποίες αποτελείται η πόλη μας.

ΣΧΕΔΙΟ ΕΡΓΑΣΙΑΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΤΟΠΙΚΗ ΙΣΤΟΡΙΑ

ΥΠΟΔΕΙΓΜΑ 1 : «Ιστορίες του παππού και της γιαγιάς»

ΣΤΟΧΟΙ

Ο μαθητής να καταστεί ικανός:

- Να εξερευνήσει και να καταγράψει όψεις της ζωής των ανθρώπων όταν οι παππούδες ήταν νέοι
πού ζούσαν, τα σπίτια τους, οι εργασίες που έκαναν, η ενδυμασία και η διατροφή τους, πώς ταξίδευαν, τα παιχνίδια και τα χόμπι τους, οι χοροί και τα τραγούδια τους
- Να ακούσει τους ενήλικες να μιλάνε για το παρελθόν τους
- Να συλλέξει και/ή να εξετάσει απλές μαρτυρίες στο σχολείο ή στο τοπικό μουσείο
οικιακά εργαλεία και εξοπλισμό, αγροτικά εργαλεία
εφημερίδες και περιοδικά
παιχνίδια
επιστολές ή κάρτες
- Να συγκρίνει τις ζωές των ανθρώπων στο παρελθόν με τις ζωές των ανθρώπων σήμερα, σημειώνοντας τις ομοιότητες και τις διαφορές
- Να μάθει τραγούδια και χορούς ή να παίζει παιχνίδια από το παρελθόν
- Να καταγράψει τα σημαντικά σε κατάλληλη χρονογραμμή

Δουλεύοντας σαν ιστορικός

Προσεγγίζοντας διαθεματικά το θέμα, ο μαθητής θα καταστεί ικανός

Χρόνος και χρονολογία

- Να ξεχωρίζει το παρελθόν, το παρόν και το μέλλον
- Να αναπτύσσει την κατανόηση της χρονολογίας μέσω της εξερεύνησης και της καταγραφής απλών γεγονότων (ακολουθιών) και τοποθετώντας αντικείμενα ή εικόνες στην ιστορική αλληλουχία

Αλλαγή και συνέχεια

- Να εξερευνήσει τεκμήρια αλλαγής ή συνέχειας, ιδιαίτερα στην προσωπική ζωή, στην οικογένεια και στην τοπική ιστορία

στοιχεία που έχουν αλλάξει ή έχουν μείνει αναλλοίωτα στο σπίτι, στην οικογένεια και στο άμεσο τοπικό περιβάλλον

Αιτία και αποτέλεσμα

- Να συζητήσει τους λόγους που κάποια γεγονότα συνέβησαν (το γιατί) και κάποιες από τις συνέπειες
οι δράσεις ενός χαρακτήρα της ιστορίας

Χρήση τεκμηρίων

- Να εξετάσει μία σειρά απλών ιστορικών τεκμηρίων
Φωτογραφίες, αντικείμενα, μνήμες παλαιότερων ανθρώπων, κτίρια, ιστορίες και τραγούδια
- Να ξεχωρίζει τις μυθοπλασίες μέσα στις ιστορίες, τους μύθους και τους θρύλους και τους πραγματικούς ανθρώπους και γεγονότα στο παρελθόν

Σύνθεση και επικοινωνία

- Να επικοινωνεί την επίγνωση των ιστοριών, των ανθρώπων και των γεγονότων του παρελθόντος με ποικίλους τρόπους
γραφτός λόγος, δράμα, άλλα μέσα και τεχνολογίες

Ενσυναίσθηση

- Να φαντάζεται και να συζητά τα συναισθήματα των ανθρώπων παρελθοντικών ιστοριών

ΑΝΑΠΤΥΞΗ

Περιεχόμενο της μελέτης

Τα παιδιά θα μάθουν για

- τις ζωές των προγόνων τους όταν ήταν νέοι
- το πού ζούσαν οι πρόγονοί τους
- την εμφάνιση των προγονικών σπιτιών
- τα παιχνίδια με τα οποία έπαιζαν (κούκλες, σκοινάκι, στεφάνια και βέργες, σβούρες, επιτραπέζια, ποδήλατο κλπ.)
- τα ομαδικά παιχνίδια που έπαιζαν (κυνηγητό, 'μαγαζάκια', ρυθμικά παιχνίδια, ποδόσφαιρο, τζαμί, κλπ.)
- το πώς ήταν η σχολική ζωή (σχολικές αίθουσες, μαθητές, εκπαιδευτικοί, βιβλία, παιχνίδια στην αυλή)
- το πώς ταξίδευαν οι άνθρωποι (πορεία στο σχολείο, ποδήλατα, άλογα και κάρα, κάποια αυτοκίνητα, λεωφορεία, τοπική σιδηροδρομική γραμμή)
- το πώς ήταν τα εμπορικά καταστήματα (παραδοσιακά και όχι supermarket)
- κάποιες εργασίες που γίνονταν στο σπίτι (παρασκευή βουτύρου, ψωμιού, μαρμελάδας, κομπόστας κλπ., άρμεγμα κλπ.)

Ανάπτυξη ικανοτήτων και σκέψης

Τα παιδιά θα καταστούν ικανά να:

Χρόνος και χρονολογία

- αναγνωρίζουν ότι πριν να γεννηθούν, οι παππούδες τους και οι γονείς τους ήταν ζωντανοί (μικρές τάξεις)
- ανακαλύψουν, συζητήσουν και να φτάσουν να εκτιμήσουν την αλληλουχία των ζωών των προγόνων τους (ότι ήταν μικροί, πήγαν σχολείο, μεγάλωσαν και άρχισαν να εργάζονται κλπ.) χρησιμοποιώντας όρους όπως πριν/μετά, τότε, αργότερα

Αλλαγή και συνέχεια

- μιλούν για τις αλλαγές που έγιναν στις ζωές των προγόνων τους (ανάπτυξη, σχολείο, εφηβεία, εργασία κλπ.)
- αναγνωρίζουν στοιχεία στις ζωές των προγόνων τους που είναι διαφορετικά στις ζωές των μαθητών σήμερα (ηλεκτρισμός και μοντέρνος οικιακός εξοπλισμός, τηλεόραση όπως επίσης και ράδιο, χρήση αυτοκινήτων, τρένων μη διαθέσιμων άλλο, αλ-

- λαγές στο σχολείο και στην αγορά)
- αναγνωρίζουν στοιχεία που παρέμειναν ίδια (παιδιά που ακόμα παίζουν σε οικόπεδα δίπλα από το σχολείο, που ακόμα πηγαίνουν για ψάρεμα στο ποτάμι, το παλιό σχολικό κτίριο και ο σιδηροδρομικός σταθμός είναι ακόμα εκεί)

Αιτία και αποτέλεσμα

- να συζητούν γιατί οι άνθρωποι δεν είχαν πλυντήρια και άλλες συσκευές
- να συζητούν γιατί το σχολείο δεν ήταν αρεστό στον παππού

Χρήση τεκμηρίων

- να εξετάσουν νεανικές φωτογραφίες των προγόνων τους, σημειώνοντας τους τρόπους με τους οποίους αυτοί άλλαξαν (η φυσική τους παρουσία, τα ρούχα κλπ.) και, αν είναι δυνατόν, να αναγνωρίσουν στοιχεία στις φωτογραφίες που μπορεί να συναντήσουν και σήμερα (παιχνίδι, δωμάτιο, σπίτι, σχολείο ή κάποιο άλλο κτίριο στο φόντο)
- να ακούσουν τους προγόνους τους να μιλούν
- να επισκεφτούν τον παλιό σιδηροδρομικό σταθμό και το παλιό σχολείο

Σύνθεση και επικοινωνία

- να πουν για μία όψη της ζωής του παππού και της γιαγιάς
- να συνθέσουν μία ιστοριογραμμή (ενσωματώνοντας φωτογραφίες, ζωγραφίες και άλλες κατασκευές) με τα γεγονότα των ζώων των προγόνων τους και να συμπεριλάβουν κάποια γεγονότα στη ζωή των γονιών τους αλλά και της δικής τους ζωής
- να συνθέσουν οικογενειακά δέντρα
- να παίξουν παιχνίδια ρόλων (οικιακές εργασίες κλπ.)

Ενσυναίσθηση

- να συζητήσουν για το πώς ένιωθαν οι πρόγονοί τους για την εργασία που είχαν να κάνουν και για τη ζωή τους στο σχολείο

ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ ΚΑΙ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ

Διδακτικές προσεγγίσεις

Μεταξύ των μεθόδων που μπορεί να χρησιμοποιηθούν είναι:

- χρήση προφορικής μαρτυρίας με συνέντευξη
- χρήση φωτογραφικής μαρτυρίας
- εξερεύνηση στο περιβάλλον, επίσκεψη στο παλιό σχολείο και στο σιδηροδρομικό σταθμό
- χρήση κατασκευών όπως παλιά παιχνίδια που χρησιμοποιούσαν οι παππούδες, εργαλεία για την παρασκευή βουτύρου
- παιχνίδι ρόλων και ψυχαγωγίας: χτυπώ το γάλα για να φτιάξω βούτυρο, φτιάχνω ψωμί
- **διαθεματική προσέγγιση**, όπως:

Γλώσσα: συζήτηση, παρουσίαση ιδεών προφορικά και γραπτά

Γεωγραφία: χάρτες, σπίτια στην περιοχή, προσανατολισμός

Αξιολόγηση

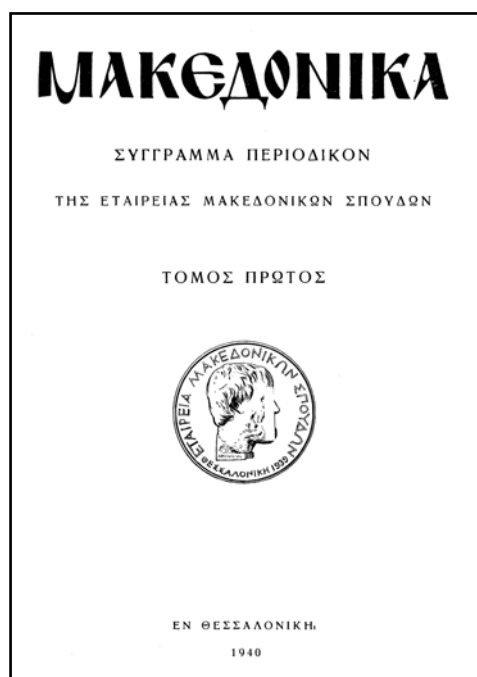
Ανάμεσα στις τεχνικές που μπορούν να χρησιμοποιηθούν είναι:

- παρατήρηση του εκπαιδευτικού
- αποτελέσματα συζητήσεων μαθητή-μαθητή και εκπαιδευτικού-μαθητή
- εργασίες σχεδιασμένες από τον εκπ/κό
- αφήγηση από τους μαθητές της ζωής των προγόνων τους
- κάρτες εργασίας σχεδιασμένες να βοηθήσουν τα παιδιά να αναγνωρίσουν το τεκμήριο
- portfolio
- συλλογή και προσθήκη στο portfolio δειγμάτων καταγραφής, συνθέσεις των παιδιών (ιστοριογραμμή, οικογενειακό δέντρο, μαγνητοφωνημένες συνεντεύξεις, απλές γραπτές βιογραφίες των προγόνων τους).

ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΣ ΤΥΠΟΣ

Σταμάτιος Κωνσταντούδης, Μέλος Δ.Σ. της Ε.Μ.Ι.Π.Η.

Περιοδικό «Μακεδονικά» της Ε.Μ.Σ.

Συχνά δημοσιεύονται σε περιοδικά και εφημερίδες σημαντικά άρθρα και μελέτες για την ιστορία και την λαογραφία της περιοχής μας. Με το πέρασμα του χρόνου ξεχνιούνται και παραμένουν άγνωστα στους νεότερους ενδιαφερόμενους. Γι' αυτό και θα προσπαθήσουμε να καταγράψουμε τα άρθρα και τις μελέτες που δημοσιεύθηκαν σε διάφορα περιοδικά και εφημερίδες ώστε να προσφέρουμε μια βοήθεια σε όποιον ενδιαφέρεται και ερευνά το παρελθόν του τόπου μας.

Θα ξεκινήσουμε από το περιοδικό ΜΑΚΕΔΟΝΙΚΑ της Εταιρείας Μακεδονικών Σπουδών. Ο πρώτος τόμος κυκλοφόρησε το 1940 και μέχρι το 2009 είχαν ήδη κυκλοφορήσει τριάντα οκτώ τόμοι. Μέσα σ' αυτούς τους τριάντα οκτώ τόμους δημοσιεύθηκαν σημαντικότερα άρθρα που αναφέρονται στην ιστορία και τον πολιτισμό της περιοχής μας. Βέβαια πληροφορίες για το παρελθόν του τόπου μας υπάρχουν και σε άλλα γενικότερα άρθρα. Εμείς καταγράψαμε τα άρθρα που αναφέρονται κατά

κύριο λόγο στην περιοχή μας. Αναφέρουμε τον τίτλο του άρθρου, το συγγραφέα, τον τόμο και το έτος που δημοσιεύθηκε. Όλα τα άρθρα είναι εύκολο να βρεθούν στην ιστοσελίδα της Εταιρείας Μακεδονικών Σπουδών.

1. Κτητορική επιγραφή του Αγίου Δημητρίου της Παλατίτσας. Ανδρονίκου Μανόλη. Τόμος 1^{ος}, 1940.
2. Η πυρκαϊά της Βέροιας του 1864 στη λαϊκή παράδοση. Λ. Σμυρλή. Τόμος 1^{ος}, 1940.
3. Σύμμεκτα Μακεδονικά εκ Ρουμλουκίου. Θ. Παπαθανασίου. Τόμος 2^{ος}, 1953.
4. Ιστορικά περί Ναούσης εξ ανεκδότου χειρογράφου. Ι. Κ. Βασδραβέλλη. Τόμος 3^{ος}, 1956.
5. Ο Βυζαντινός ζωγράφος Καλλιέργης. Γ. Θεοχαρίδου. Τόμος 4^{ος}, 1960.
6. Έγγραφα και άλλα σχετικά προς τον Μακεδονικόν Αγώνα εκ Βεροίας. Ι. Κ. Βασδραβέλλη. Τόμος 5^{ος}, 1963.
7. Οι χριστιανοί απόγονοι του Ιζζεδίν Καϊκαούς Β' στη Βέροια. Ε. Α. Ζαχαριάδου. Τόμος 6^{ος}, 1965.
8. Νιάουστα - Γλυτουνιάουστα. Φ. Μ. Πέτσα. Τόμος 7^{ος}, 1967.
9. Η εκ Βεροίας καταγομένη οικογένεια Βικέλα. Γ. Χ. Χιονίδη. Τόμος 7^{ος}, 1967.
10. Τα γεγονότα εις την περιοχήν Ναούσης- Βεροίας κατά την επανάστασιν του 1822 (προβλήματα κατά την χρονολόγησιν των). Γ. Χ. Χιονίδη. Τόμος 8^{ος}, 1968.
11. Ο Όσιος Θεοφάνης ο Νέος (ο εξ Ιωαννίνων πολιούχος της Μακεδονικής Ναούσης, η

- ιδρυσις της πόλεως και η καταγωγή των κατοίκων). Γ. Χ. Χιονίδη. Τόμος 8^{ος}, 1968.
12. Ελληνιστικός τάφος του αρχαίου νεκροταφείου της Βεργίνας. Αλ. Δάφφα- Νικολάνου. Τόμος 9^{ος}, 1969.
13. Πότε ο Φίλιππος Β' έλαβε τον τίτλο του βασιλέως. Δ. Κανατσούλη. Τόμος 9^{ος}, 1969.
14. Κωνσταντίνος Καλοκρατάς (1589- 17^{ος} αι.). Ένας άγνωστος λόγιος από την Βέροια. Ζ. Ν. Τσιρπανλή. Τόμος 9^{ος}, 1969.
15. Σχεδιάσμα περί του Γερο-Καρατάσου και της οικογενείας του. Γ. Χ. Χιονίδη. Τόμος 9^{ος}, 1969.
16. Μιλιάρια του Μουσείου Βεροίας. Ιωάννου Π. Τουρατσόγλου. Τόμος 9^{ος}, 1969.
17. Συμπληρωματικά δια τον Ιωάννην Κωτούνιον. Ι. Κ. Βασδραβέλλη. Τόμος 9^{ος}, 1969.
18. Τρεις Κανονισμοί της Ελληνικής Κοινότητος της Βεροίας κατά τα τέλη της τουρκοκρατίας. Γ. Χ. Χιονίδη. Τόμος 10^{ος}, 1970.
19. Τα σχολεία της Βεροίας κατά τα έτη 1849-1912 βάσει ανεκδότων εγγράφων. Γ. Χ. Χιονίδη. Τόμος 11^{ος}, 1971.
20. Οι εις τα μητρώα των αγωνιστών 1821 αναγραφόμενοι Μακεδόνες. Γ. Χ. Χιονίδη. Τόμος 12^{ος}, 1972.
21. Προσθήκαι και διορθώσεις εις εκδεδομένας επιγραφάς εκ Βεροίας. Ιωάννου Π. Τουρατσόγλου. Τόμος 12^{ος}, 1972.
22. Ο νέος μακεδονικός τάφος της Βεργίνας. Δ. Παντερμαλή. Τόμος 12^{ος}, 1972.
23. Συμπληρωματικές ειδήσεις για τον διάκονο Καλλίνικο Μάνιο από τη Βέροια. Μάρκου Φώσκολου. Τόμος 13^{ος}, 1973.
24. Νεώτερες ειδήσεις για τον Ιωάννη Κωττούνιο (1572-1657). Ι. Καραθανάση. Τόμος 13^{ος}, 1973.
25. Τοπωνύμια Σελιού Βεροίας. Ν. Παπαδόπουλου. Τόμος 13^{ος}, 1973.
26. Έγγραφα της ιστορίας της Μακεδονίας κατά την τουρκοκρατία. Γ. Χ. Χιονίδη. Τόμος 14^{ος}, 1974.
27. Εκ της αρχαίας Βεροίας. Αικ. Ρωμιοπούλου-Ι. Τουράτσογλου. Τόμος 14^{ος}, 1974.
28. Και πάλι για τον Ιωάννη Κωττούνιο. Ι. Καραθανάση. Τόμος 14^{ος}, 1974.
29. Η πορεία του Αλέξανδρου προς το θρόνο της Μακεδονίας. Ιωάν. Α. Βάρτσου Τόμος 18^{ος}, 1978.
30. Η λατρευτική εικόνα της Παναγίας Φανερωμένης στη Βέροια. Θ. Παπαζώτου. Τόμος 18^{ος}, 1978.
31. Ένα ξεχασμένο χειρόγραφο από τη Νάουσα. Κ. Στ. Σπορέλα. Τόμος 18^{ος}, 1978.
32. Ζητήματα ιδιοκτησίας- φορολογίας και διώξεις στη Νάουσα στα χρόνια 1870-1877. Γ. Χ. Χιονίδη. Τόμος 19^{ος}, 1979.
33. Το έργο ενός ανωνύμου ζωγράφου στη Βέροια. Θ. Παπαζώτου Τόμος 19^{ος}, 1979.
34. Ο Ιγνάτιος Καλόθετος ιδρυτής του ναού του Αγίου Βλασίου στη Μεγίστη Λαύρα. Θ. Παπαζώτου. Τόμος 19^{ος}, 1979.
35. Ανέκδοτα έγγραφα και άγνωστα στοιχεία για κλεφταρματωλούς και για την επανάσταση (1821-1822) στη Μακεδονία και ιδιαίτερα στον Όλυμπο. Γ. Χ. Χιονίδη. Τόμος 20^{ος}, 1980.
36. Εικόνα Παναγίας Οδηγήτριας από το ναό «του Χριστού» Βεροίας. Θ. Παπαζώτου. Τόμος 20^{ος}, 1980.

37. Συμπληρωματικά στοιχεία για τους ναούς της Βέροιας. Θ. Παπαζώτου. Τόμος 20^{ος}, 1980.
38. Οι τοιχογραφίες του καθολικού της μονής της Παναγίας στον Αλιάκμονα. Θ. Παπαζώτου. Τόμος 21^{ος}, 1981.
39. Νέα στοιχεία για τη χρονολόγηση του «χαλασμού» της Νάουσας και των μοναστηριών στα 1822. Γ. Χ. Χιονίδη. Τόμος 21^{ος}, 1981.
40. Ο Βεροιώτης μοναχός και όσιος Νικόδημος ο νέος της Θεσσαλονίκης (13^{ος}-14^{ος}) και τα σχετικά προβλήματα. Γ. Χ. Χιονίδη. Τόμος 22^{ος}, 1982.
41. Μία «συντεχνία» αγιογράφων του 19^{ου} αιώνα από τη Κολακιά. Δ. Ευγενίδου. Τόμος 22^{ος}, 1982.
42. Η Βέροια (και όχι τα Κύθηρα) είναι ο τόπος της γεννήσεως του Ιωάννου Κωτουνίου. Γ. Χ. Χιονίδη. Τόμος 22^{ος}, 1982.
43. Ιππείς σε ανάγλυφους βωμούς από τη Βέροια. Πολυξένη Αδάμ-Βελένη. Τόμος 23^{ος}, 1983.
44. Λαξευτός τάφος Καλλιθέας Βεροίας. Κατερίνα Τζαναβάρη. Τόμος 23^{ος}, 1983.
45. Το μοναστήρι του Αγίου Αθανασίου Σφίνιτζας. Απ. Γλαβίνας. Τόμος 23^{ος}, 1983.
46. Οι ανέκδοτες αναμνήσεις του Γιώτη (Παναγιώτη) Ναούμ για τους Βλάχους της Ηπείρου και της Μακεδονίας στη διάρκεια του 19^{ου} αιώνα και για την επανάσταση του 1878 στη Μακεδονία. Γ. Χ. Χιονίδη. Τόμος 24^{ος}, 1984.
47. Δύο τοιχογραφημένοι παλαιοχριστιανικοί τάφοι από τη Βέροια. Θεοχάρης Παζάρας. Τόμος 24^{ος}, 1984.
48. Τα αρχεία και τα προικοσύμφωνα της Κοινότητας της Βέροιας στα χρόνια 1864-1914. Γ. Χ. Χιονίδη. Τόμος 25^{ος}, 1985-86.
49. Τα έγγραφα του αρχείου του Αλή Πασά των Ιωαννίνων, της Γενναδίου Βιβλιοθήκης, που αναφέρονται στη Κ. Δ Μακεδονία. Γ. Χ. Χιονίδη. Τόμος 26^{ος}, 1987-88.
50. Ατομικές χορηγήσεις της Ρωμαϊκής πολιτείας (civitas Romana) και η διάδοσή της στη ρωμαϊκή επαρχία Μακεδονία. II. Η περίπτωση της Βέροιας, έδρας του Κοινού των Μακεδόνων. Δ. Κ. Σαμσαρή. Τόμος 27^{ος}, 1989-1990.
51. Οι τοιχογραφίες του ναού της Παναγίας Γοργοεπηκόου Βέροιας. Ευθ. Τσιγαρίδας. Τόμος 28^{ος}, 1991-1992.
52. Περιπέτεια του Αναστασίου Καρατάσου στην Θεσσαλονίκη το 1873. Ιωακείμ Παπαγγελου. Τόμος 28^{ος}, 1991-1992.
53. Το ψηφιδωτό Λευκαδίων Ναούσης με τεχνική μαύρο-άσπρο και τα πολύχρωμα ψηφιδωτά της Βέροιας. Αντώνιος Πέτκου Τόμος 29^{ος}, 1993-1994.
54. Προϊστορικοί οικισμοί του νομού Ημαθίας Α'. Ν. Μερούση- Λ. Στεφανή Τόμος 29^{ος}, 1993-1994.
55. Ο νεομάρτυρας μοναχός Τιμόθεος από τη Βέροια. Απ. Γλαβίνα. Τόμος 29^{ος}, 1993-1994.
56. Ανέκδοτο αρχειακό υλικό για τη μονή Τιμίου Προδρόμου (σκήτη) Βεροίας. Δ. Παπάζη. Τόμος 31^{ος}, 1997-1998.
57. Η αρχοντική οικογένεια της Βέροιας των Μπικέλα-Βικέλα. Γ. Χ. Χιονίδη. Τόμος 34^{ος}, 2003-2004.
58. Η περιοδεία του Μητροπολίτου Βεροίας Δανιήλ (1769-1799;) στα χωριά της επαρχίας Βεροίας, κατά ανέκδοτο κώδικα της Ι. Μ. Βεροίας Ναούσης και Καμπανίας. Αθ. Βουδούρη. Τόμος 35^{ος}, 2005-2006.

ΒΕΡΟΙΑ 100 ΧΡΟΝΙΑ ΠΡΙΝ...

Εμμανουήλ Ξυνάδας, Πρόεδρος Δ.Σ. της Ε.Μ.Ι.Π.Η.

Α' "Η χώρα, όπου υποφώσκει η έλευθερία, Μακεδονικαί Πόλεις καὶ Χωρία, Η Βέροια" - Περιγραφή της Βέροιας μέσα από δημοσιεύματα στον περιοδικό τύπο της εποχής

Το 2012 συμπληρώνονται 100 χρόνια από την απελευθέρωση της Βέροιας, από τον Οθωμανικό ζυγό. Η ιστορική αυτή στιγμή είναι επόμενο να αποτελεί κομβικό σημείο για την ιστορική εξέλιξη και πορεία της πόλης από τότε μέχρι σήμερα. Με την απελευθέρωση της, η Βέροια αποκόπτεται από την άλλοτε ισχυρή οθωμανική αυτοκρατορία και εντάσσεται στον εθνικό κορμό του Ελληνικού κράτους ακολουθώντας πλέον διαφορετική πορεία σε όλους τους τομείς της πολιτικής, οικονομικής, κοινωνικής, πολιτισμικής ζωής.

Τί ήταν όμως η Βέροια και πως παρουσιάζεται η πόλη, 100 χρόνια πριν, το 1912;

Μια πηγή, η οποία μπορεί να μας παρέχει αρκετά αξιόπιστες πληροφορίες, που δίνουν απάντηση στο παραπάνω ερώτημα, είναι ο ημερίσιος και ο περιοδικός τύπος της εποχής εκείνης, σε δημοσιεύματα του οποίου περιλαμβάνονται περιγραφές της πόλης, από τις οποίες μπορούμε να αντλήσουμε πολύτιμα στοιχεία για τις πολλές και διάφορες όψεις της ιστορικής πραγματικότητας της πόλης¹.

Ειδικότερα το 1912 δημοσιογράφοι οι οποίοι ακολουθούν την εκστρατεία του Ελληνικού στρατού για την απελευθέρωση της Μακεδονίας, αλλά και απλοί συντάκτες, επιλέγουν να αποστείλουν ανταποκρίσεις, στις εφημερίδες και τα περιοδικά με τα οποία συνεργάζονται, στις οποίες περιγράφουν πόλεις της Μακεδονίας οι οποίες απελευθερώνονται και εντάσσονται στο εθνικό κορμό του Ελληνικού κράτους.

Μια σειρά τέτοιων δημοσιευμάτων επιλέγουμε να παρουσιάσουμε μέσα από τη στήλη "Βέροια, 100 χρόνια πριν...", παραθέτοντας στοιχεία, σχολιάζοντας τις ιστορικές πληροφορίες και γενικά το κείμενο του συντάκτη, αξιοποιώντας τα νέα στοιχεία τα οποία έχουν προκύψει από την ιστορική έρευνα, στο ενδιαμέσο χρονικό διάστημα.

Το κείμενο που παρουσιάζουμε πρωτοδημοσιεύτηκε στο περιοδικό "ΕΛΛΑΣ", το οποίο εκδίδονταν στην Αθήνα, τον Δεκέμβριο του 1912, ενώ συντάκτης του είναι ο Ιωάννης Κ. Γούναρης, οποίος συντάσσει το κείμενό του στη Θεσσαλονίκη².

Αρχικά ο συντάκτης αναφέρεται στην ιστορία της πόλης και την παρουσιάζει ως μία "έκ των αρχαιοτέρων πόλεων τῆς Μακεδονίας", ενώ δεν παραλείπει να αναφερθεί στην τουρ-

1 Οι περιγραφές πόλεων, συνοικιών κ.τ.λ. δεν είναι κάτι ξένο και άγνωστο. Τέτοιες λαμβάνουμε από τον 17ο αιώνα (1668), τουλάχιστο, οπότε ο τούρκος περιηγητής Ελβιγιά Τσελεμπί στο "Ταξιδιωτικό" μεταξύ των άλλων περιοχών που επισκέφτηκε περιγράφει τη Νάουσα και τη Βέροια. Αργότερα (1806) ο γάλλος περιηγητής Πουκεβίλ περιγράφει το πέρασμά του από τα Ημαθιώτικα Πιέρια. Εκτός από τους περιηγητές, περιγραφές επίσης οφείλουμε σε στρατιωτικούς απεσταλμένους όπως ο Νικόλαος Σχινάς, δημοσιογράφους, όπως ο Ευστράτιος Ευστρατίου κ.α. Για τη διέλευση του Ελβιγιά Τσελεμπί από την Ημαθία βλ. Αναστασία Ταναμπάση, "Η Βέροια και η Νάουσα κατά τον περιηγητή Evliya Celebi", *Χρονικά Ιστορίας & Πολιτισμού Ν. Ημαθίας*, φ. 6 (Ιουλ. - Σεπτ. 2009), σ.σ.5-6. Πολλά στοιχεία και περιγραφές της Βέροιας και της Ημαθίας γενικότερα περιλαμβάνονται στο ετήσιο αφιέρωμα των *Χρονικών Ιστορίας & Πολιτισμού Ν. Ημαθίας*, (2009) με το γενικό τίτλο "Η Ημαθία των περιηγητών".

2 Το περιοδικό "ΕΛΛΑΣ" εκδίδεται στην Αθήνα από τον Σπυρίδωνα Α. Ποταμιάνο. Το άρθρο που παρουσιάζεται παρακάτω περιέχεται στο φ. 379 (82) το οποίο κυκλοφόρησε στις 11 Οκτωβρίου 1912. Ο πλήρης τίτλος του άρθρου έχει ως εξής: Ιωάννης Κ. Γούναρης, "Η χώρα, όπου υποφώσκει η ελευθερία, Μακεδονικαί Πόλεις καὶ Χωρία, Η Βέροια", *ΕΛΛΑΣ*, φ. 379(82), έτος ΙΕ', 11 Οκτωβρίου 1912, σ. 4.

κική ονομασία της πόλης, Καραφέρια αποδίδοντας τη λέξη ως “Μαύρων δένδρων πόλις”³.

Στη συνέχεια αναφέρεται στην παράδοση που θέλει την πόλη πρωτεύουσα δουκάτου. Σύμφωνα με αυτήν ο Αυτοκράτορας Μιχαήλ ο Παλαιολόγος θέλοντας να ανταμείψει ανώτερο αξιωματικό του για τις υπηρεσίες που του παρείχε έδωσε σε αυτόν και τους απογόνους του το δικαίωμα διακυβέρνησης της πόλης και των περιχώρων της, εν είδει δουκάτου. Μετά το θάνατο του αξιωματικού, τη διακυβέρνηση της πόλης ανέλαβε ο ανήλικος γιος του Μενέλαος με την επιτροπεία της μητέρας του Ελισάβετ (sic). Η παράδοση συνεχίζεται με το μύθο, ο οποίος θέλει την Ελισάβετ (sic) να πέφτει από το ανάκτορό της στο Γυφτοπόταμο προκειμένου να μη συλληφθεί από τους Οθωμανούς, οι οποίοι είχαν πολιορκήσει την πόλη⁴.

Με την κατάληψη της πόλης οι Οθωμανοί μετέτρεψαν τις εκκλησίες της σε τζαμιά – τεμένη. Ορισμένες όμως διατήρησαν τον προηγούμενο χαρακτήρα και τη χρήση τους. Μεταξύ αυτών ήταν ο ναός των Αγίων Αποστόλων⁵, ο οποίος μετατράπηκε σε μητροπολιτικό ναό της πόλης. Σε αυτόν αλλά και σε άλλα αρχαία και ιστορικά κτίρια της πόλης αναφέρεται ο Γ. Γούναρης στην επόμενη παράγραφο του άρθρου του. Ανάμεσα στα αλλιά κτίρια δεν παραλείπεται και η αναφορά στα τζαμιά της πόλης⁶, ενώ ξεχωριστή αναφορά γίνεται στο άγαλμα του ευεργέτη της Βέροιας Δημητρίου Ρακτιβάν το οποίο είχε κατασκευαστεί στην Αθήνα και είχε τοποθετηθεί σε σημείο ορατό

3 Ο Ελβιγιά Τσελεμπί στο “Ταξιδιωτικό” του αναφέρει δύο παραδόσεις για την ονομασία της πόλης. Βλ. Β. Δημητριάδης, *Η Κεντρική και δυτική Μακεδονία κατά τον Ελβιγιά Τσελεμπή*, Θεσσαλονίκη, 1973, σ.σ. 249-250 και Αναστασία Ταναμπάση, “Η Βέροια και η Νάουσα...”, ο.π., σ. 5.

4 Πρόκειται για το γνωστό μύθο που θέλει τη βασίλισσα Βεργίνα, όπως έχει επικρατήσει να ονομάζεται, να πέφτει στα νερά του Τριποτάμου, προκειμένου να μη συλληφθεί από τους κατακτητές. Είναι η πρώτη φορά που συναντάται το όνομα Ελισάβετ για να κατονομάσει την αρχόντισσα της Βυζαντινής Βέροιας η οποία θυσιάστηκε μη αποδεχόμενη την ιδέα της αιχμαλωσίας. Για το μύθο βλ. Γ. Χ. Χιονίδης, *Ιστορία της Βέροιας*, τ. Β', Θεσσαλονίκη, 1970, σ.σ. 70-79.

5 Για το ναό των Αγίων Αποστόλων βλ. Θανάσης Παπαζώτος, *Η Βέροια και οι ναοί της*, Αθήνα, 1994, σ.σ. 208-209.

6 Στα τέλη του 19ου αιώνα έχουμε πληροφορίες για τη λειτουργία των εξής τζαμιών: Hunkar Cami, Τζαμί του Μενδρεσέ, Τζαμί του Φιριντζί ή της αρκούδας, Τζαμί του Μαχμούτ Τσελεμπή (Μπογιαλί Τζαμί), Ορτά Τζαμί, Τζαμί του Σουμπασή, Μπαϊρ Τζαμί, Γιολά Γκελντί Τζαμί, Τζαμί της Μπαρμπούτας, Τζαμί της Νοτίου πλευράς της πλατείας Ωρολογίου και Τσερμέν Τζαμί. Αναλυτική περιγραφή βλ. Άννα Ματσokάνη, «Τα τζαμιά της Βέροιας», *Λάμδα* 27 (Μάι 2006), σ.σ. 6-13. Βλ. Αναστασία Μαργιέ - Άννα Ματσokάνη, *Η Οθωμανική Αρχιτεκτονική της Βέροιας* (Ανέκδοτη Μεταπτυχιακή Εργασία), Θεσσαλονίκη, 2005, οι ίδιες, “Η οθωμανική αρχιτεκτονική στην πόλη της Βέροιας”, *Αρχαιολογία και τέχνες*, τ. 105, σ.σ. 72-78. Βλ. επίσης Θ. Γαβριηλίδης, *Βεργιώτικα* (sic), τ.Α', Βέροια, χ.χ.

από τον αυλόγυρο της εκκλησίας της μητρόπολης⁷.

Η εκπαίδευση ήταν μια από τις βασικότερες παροχές των κοινοτήτων προς τους κατοίκους της πόλης. Κάθε κοινότητα⁸ εκτός από τους χώρους λατρείας της διατηρούσε και εκπαιδευτικά ιδρύματα για τη διαπαιδαγώγηση και τη μόρφωση των νέων. Ο Γ. Γούναρης στην περιγραφή της πόλης αναφέρεται στα εκπαιδευτήρια της και πιο συγκεκριμένα σε αυτά της ορθόδοξης κοινότητας, στο ημιγυμνάσιο⁹, το παρθεναγωγείο¹⁰ και τα δύο νηπιαγωγεία¹¹.

Από την περιγραφή της πόλης δεν λείπει η αναφορά στο κλίμα της το οποίο παρουσιάζεται ιδιαίτερα νοσώδες λόγω των ελών από τα οποία περιβάλλεται αυτή και του ακάθαρτου νερού με το οποίο αρδεύεται. Οι κάτοικοί της διανύουν απόσταση ενός τετάρτου με τα πόδια προκειμένου να αντλήσουν καθαρό νερό και να το μεταφέρουν στις οικίες τους για χρήση. Ιδιαίτερα σημαντική είναι η πληροφορία που μας παρέχει ο συντάκτης σύμφωνα με την οποία είχε ανατεθεί ήδη σε εταιρεία η μεταφορά καθαρού νερού στην πόλη.

Μεταξύ των συνηθειών των Βεροιωτών, από πολύ νωρίς, ήταν οι Κυριακάτικες εξορμήσεις σε διάφορα εξοχικά μέρη¹². Μεταξύ των καλύτερων και ονομαστότερων, ο συντάκτης επιλέγει να αναφέρει τις Σαραντόβρυνες, τη Μπαρμπούτα, το Καραχμέτ αλλά και τα παραθεριστικά θέρετρα “Κοστοχώρι” και “Παναγία Ντουβρά”.

Η τελευταία παράγραφος του δημοσιεύματος αφορά την απασχόληση, τον πληθυσμό και τη φιλοξενία των Βεροιωτών. Από πλευράς απασχόλησης, σύμφωνα με τα όσα αναφέρονται στο άρθρο, οι Βεροιώτες ασχολούνταν με το εμπόριο, τη γεωργία, την αμπελουργία και τη μεταξοπαραγωγή. Επίσης σημαντική θέση κατέχει και η νηματουργία για την οποία δούλευαν δύο εργοστάσια και η αλευροβιομηχανία την οποία συντηρούσαν ο ένας ατμόμυλος και οι πολλοί νεροαλευρόμυλοι¹³.

Η γραφίδα του συντάκτη δεν παραλείπει να σχολιάσει και την ύπαρξη και δράση της Ρουμανικής προπαγάνδας στην πόλη. Το σχόλιο του όμως για την αποστροφή των περισσότερων βλάχων προς τις χρηματικές αμοιβές τις οποίες παρείχε η προπαγάνδα, έρχεται να

7 Το άγαλμα του ευεργέτη της Κοινότητας της Βέροιας Δημητρίου Ρακτιβάν παραγγέλθηκε με ενέργειες του μητροπολίτη Βεροίας Κοσμά, λίγο μετά το θάνατό του, το έτος 1893, και περιλαμβάνονταν στις τιμές τις οποίες είχε αποφασίσει να αποδώσει η κοινότητα στο πρόσωπο του εκλιπόντος ευεργέτη της. Η προτομή ήταν έτοιμη τον Μάρτιο του 1894 και προορίζονταν να τοποθετηθεί στον αυλόγυρο του μητροπολιτικού ναού, όπως πληροφορούμαστε από επιστολή του μητροπολίτη Βεροίας και Ναούσης Κοσμά. Βλ. Α.Ι.Μ.Β.Ν., *Επαρχιακή Αλληλογραφία*, Αρ. Πρωτ. 62/15-3-1894. Βλ. Επίσης Π. Πυρινός, “Δημήτριος Ρακτιβάν Μεγάλος Ευεργέτης (1827-1893), *Λαός* (24.1.2009).

8 Στη Βέροια συνυπήρχαν τρεις διαφορετικές κοινότητες διακρινόμενες με βάση το θρήσκευμα τους. Οι τρεις αυτές κοινότητες ήταν η Χριστιανική, η Μουσουλμανική και η Εβραϊκή. Τούτο θα γίνει περισσότερο αντιληπτό παρακάτω, οπότε ο συντάκτης του άρθρου αναφέρεται στον πληθυσμό της πόλης.

9 Η ύπαρξη του ημιγυμνασίου μαρτυρείται από τον 19ο αι. Βλ. Παύλος Δ. Πυρινός, *Η συμβολή της Μητροπόλεως Βεροίας στην παιδεία κατά τον 19^ο αιώνα*, Θεσσαλονίκη, 1983 και Γ. Χιονίδης, *Τα σχολεία της Βέροιας κατά τα έτη 1849 – 1912 βάσει ανεκδότων εγγράφων*, (Ανάτυπο από τον ΙΑ' τόμο του περιοδικού *Μακεδονικά*), Θεσσαλονίκη, 1971. Βλ. Επίσης, Παύλος Πυρινός, “Τα σχολεία της Βέροιας κατά την περίοδο 1872-1875 από ανέκδοτο κώδικα”, *Βεροιώτικα Σημειώματα*, ο.π., σ.σ. 19-20.

10 Ο Γ. Γούναρης αναφέρει εσφαλμένα ως ιδρυτή του παρθεναγωγείου τον μοναχό Θεόκλητο. Αναμφισβήτητη ιδρυτής του παρθεναγωγείου είναι ο εκ Βεροίας καταγόμενος ιερομόναχος Μελέτιος Κωνσταντινίτης. Βλ. Αθανασίος Γ. Βουδούρης, *Ο Βεροιώτης ιερομόναχος Μελέτιος Κωνσταντινίτης και η περιοδεία του στη Ρωσία (1862-1869)*, Βέροια, 2011, όπου και σχετική βιβλιογραφία.

11 Η λειτουργία νηπιαγωγείου στη Βέροια μαρτυρείται ήδη από τον 19ο αιώνα. Για περισσότερες λεπτομέρειες βλ. Παύλος Δ. Πυρινός, *Η συμβολή*, ο.π.

12 Λίγα χρόνια αργότερα, περί το 1925 ιδρύονται σύλλογοι με σκοπό να καλύψουν τη συγκεκριμένη συνήθεια των Βεροιωτών. Οι σύλλογοι αυτοί διοργάνωναν εκδρομές και εξορμήσεις σε διάφορα μέρη, εντός και εκτός της Ημαθίας και οι συμμετέχοντες είχαν την ευκαιρία να επισκεφτούν τόπους ιστορικού, θρησκευτικού, αρχαιολογικού, φυσιολατρικού κ.α. ενδιαφέροντος. Για περισσότερα βλ. Εμμανουήλ Ξυνάδας, “Οδοιπορικοί -Τουριστικοί σύλλογοι στη Βέροια κατά το Α' μισό του 20ου αιώνα”, *Χρονικά Ιστορίας και Πολιτισμού Ν. Ημαθίας*, τ. 13 (Απρ. - Ιούνιος 2011), σ.σ. 17-21.

13 Για την απασχόληση των Βεροιωτών στα Οθωμανικά χρόνια βλ. Βλ. Αγαθονίκη Τσιλιπάκου, “Η Βέροια”, *Ερατεινή Ημαθία*, Βέροια 2004, 242, 247, 259.

αποκαταστήσει την εικόνα τους ενώπιον των συμπολιτών τους¹⁴.

Προκειμένου να αναφερθεί στον πληθυσμό της πόλης ο Γ. Γούναρης χρησιμοποιεί στοιχεία από την τελευταία γνωστή απογραφή, η οποία πραγματοποιήθηκε το 1910¹⁵. Σύμφωνα με αυτή ο πληθυσμός της πόλης αγγίζει τους 17.376 κατοίκους εκ των οποίων Ορθόδοξοι (Έλληνες) αριθμούνται 8.571, Μουσουλμάνοι (Τούρκοι) 7.602, Εβραίοι, 1.409, Αθίγγανοι, Βούλγαροι και Σέρβοι 132, ενώ οι Ρουμανίζοντες αριθμούνται σε 22 κατοίκους (sic).

Η τελευταία παράγραφος του δημοσιεύματος αναφέρεται στο αίσθημα φιλοξενίας των Βεροιωτών¹⁶. Φαίνεται ότι διαδόθηκε η φήμη περί φιλοξενίας των Βεροιέων. Αυτή τη φήμη φαίνεται να προσπαθεί να ανατρέψει ο συντάκτης του άρθρου τονίζοντας ότι *“Τὸ ἱερὸν αἶσθημα τῆς φιλοξενίας εἶνε λίαν ἀνεπτυγμένον”*, και δικαιολογεί τη γυναικεία συμπεριφορά της μη υποδοχής ξένου άντρα στο σπίτι τους σε απουσία του συζύγου τους, λέγοντας ότι αυτή η συμπεριφορά συναντάται και σε μεγαλύτερες πόλεις όπως η Θεσσαλονίκη, ενώ θεωρεί δικαιολογημένο το ίδιο να συμβαίνει σε μικρότερες πόλεις και κωμοπόλεις.

Κλείνοντας την παρουσίαση του άρθρου στο οποίο περιγράφεται η Βέροια το 1912, μπορούμε να αναφέρουμε ότι σε γενικές γραμμές τα όσα αναφέρονται και σχολιάζονται από το συντάκτη του είναι γνωστά. Παράλληλα όμως κάποιες λεπτομέρειες μας βοηθούν να γνωρίσουμε νέα στοιχεία ή να επιβεβαιώσουμε υπάρχουσες πληροφορίες για την πόλη μας, 100 χρόνια πριν.

Η ΧΩΡΑ, ΟΠΟΥ ΤΠΟΦΟΣΚΕΙ Η ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ

Μακεδονικαὶ πόλεις καὶ χωρία Η ΒΕΡΟΙΑ

Ἑλληνικὸς στρατὸς με τὴν κυανόλευκον ἐπὶ κεφαλῇς εἰσῆλασεν ἀπὸ ἡμερῶν νικηφόρως ἐντὸς τοῦ Μακεδονικοῦ ἐδάφους. Εἰς τοὺς ἀδελφούς τῆς γῆς τοῦ Ἀλεξάνδρου ζητεῖ να χαρίσῃ τὴν ἐλευθερίαν, τῆς ὁποίας ἀπὸ τόσων αἰῶνων στεροῦνται καὶ ὁ Θεὸς θὰ τὸν βοηθήσῃ διὰ τὰ τὸ κατορθώσῃ.

Τὴν σιγμὴν λοιπὸν αὐτὴν, καθ’ ἣν ὅλων τὰ βλέμματα στρέφονται ἐκεῖσε καὶ τὸ πνεῦμα εὐχαριστεῖται, σκεπτόμενον κάθε Μακεδονικόν, μια περιγραφή μερικῶν ἐκ τῶν σημαντικωτέρων πόλεων τῆς λατρευτῆς χώρας, ἐλπίζομεν, ὅτι θ’ ἀνεγινώσκετο ἀπλήστως παρ’ ὅλων. Ἀρχίζομεν ἀπὸ τὴν Βέροϊαν.

- Βέροια – ἀρχαία πόλις

Ἡ πόλις Βέροια κεῖται εἰς τοὺς πρόποδας τοῦ Βερμίου ὄρους. Ἡ ἱστορία σαφῶς δὲν μᾶς δεικνύει πότε καὶ ὑπὸ τίνος ἐκτίσθη, οὔτε διατὶ ὠνομάσθη οὕτως. Τὸ μόνον βέβαιον

14 Για τη Ρουμανική προπαγάνδα βλ. Αστέριος Κουκούδης, *Οι Βεργίανοι Βλάχοι και οι Αρβανιτόβλαχοι της Κεντρικής Μακεδονίας*, Θεσσαλονίκη, 2001, σ.σ., 119-121, Αναστασία Ταναμπάση, *Εκθεση, ταξινόμηση...*, ο.π., σ.σ. 14, Αθ. Βουδούρης, «Εθνικισμός και μειονότητες στα τέλη της οθωμανικής περιόδου: Η έξαρση της ρουμανικής προπαγάνδας στην περιοχή της Βέροιας και οι διαμάχες του Απόστολου Χατζηγώγου με τον μητροπολίτη Βεροίας Απόστολο Χριστοδούλου (1906-1909)», *Α' Επιστημονικό Συνέδριο για την Ημαθία* (Βέροια, 29/9-3/1/2010), υπό έκδοση στα πρακτικά.

15 Το 1910 εκδίδεται στην Αθήνα η εργασία του Αθανασίου Χαλκιάπουλου *Μακεδονία Βιλαέτια Θεσσαλονίκης – Μοναστηρίου*. Στο έργο αυτό παρουσιάζονται αναλυτικές καταστάσεις του πληθυσμού των Βιλαετιών Θεσσαλονίκης και Μοναστηρίου. Σύμφωνα με την καταγραφή αυτή στη Βέροια κατοικούσαν 6.200 Έλληνες, 5280 Οθωμανοί, 600 Ισραηλίτες και 400 οικογένειες Κουτσόγλαχων. Βλ. Αθανάσιος Χαλκιάπουλος, *Μακεδονία Βιλαέτια Θεσσαλονίκης – Μοναστηρίου*, Αθήνα, 1910, σ.σ. 17-18.

16 Το αίσθημα φιλοξενίας των Βεροιέων σχολιάζεται ήδη από τον Απόστολο Παύλο ο οποίος επισκεπτόμενος τη Βέροια αναφέρει ότι οι Βεροιείς *“...ἦσαν ἐγγενέστεροι τῶν ἐν Θεσσαλονίκη...”* Πραξ. (17:11).

εἶνε ὅτι ἡ Βέροια εἶνε μια ἐκ τῶν ἀρχαιοτέρων πόλεων τῆς Μακεδονίας, ἡ δὲ ἱστορία ἀναφέρει ὅτι μετὰ τῶν μετὰ τοῦ Μ. Αλεξάνδρου ἐναντίον τῆς Περσίας ἐκστρατευσάντων ἦσαν καὶ πολλοὶ Βεροιεῖς, οἵτινες ἵδρυσαν πόλιν τινὰ ἐν Μικρᾷ Ἀσίᾳ καὶ ἦν ὠνόμασαν μετὸ ὄνομα τῆς πατρίδος των. Ἡ πόλις σώζεται, ὠνομάζεται δὲ σήμερον Χαλέπιον. Περὶ τῆς ὀνομασίας τῆς πόλεως παράδοσις κρατεῖ ὅτι ὠνομάσθη οὕτω, ἔνεκα τῶν πολλῶν δένδρων τῆς ἄλλοτε εὐφόρου, νῦν δὲ ἐλώδους πεδιάδος Βεροίας ἢ κάλλιον Ἡμαθείας. Οἱ Τούρκοι τὴν ὀνομάζουσι Καραφέρια, ἥτις λέξις σημαίνει “Μαύρων δένδρων πόλις”. Οὕτω ἡ Τουρκικὴ ὀνομασία τῆς πόλεως συντείνει ὅπως γίνῃ πιστευτὴ ἢ παράδοσις.

- Πρωτεύουσα δουκάτου

Ἄλλη παράδοσις κρατεῖ, οὐδαμοῦ ἐν τῇ ἱστορίᾳ ἀναγραφομένη, ὅτι ὁ Αὐτοκράτωρ Μανουήλ ὁ Παλαιολόγος, ἀνταμοιβὼν τὰς ὑπηρεσίας, ἃς ἐναντίον τῶν Ὀσμανιδῶν Τούρκων προσέφευγεν ἀνώτερος ἀξιωματικὸς τοῦ στρατοῦ του, ἔδωκεν εἰς αὐτόν καὶ τοὺς ἀπογόνους τὸ δικαίωμα νὰ κυβερνῶσι τὴν πόλιν μετὰ τῶν πέριξ χωρίων, ἐν εἵδει δουκάτου. Θανόντος δὲ αὐτοῦ τὸν διεδέχθη εἰς τὸν Θρόνον ὁ ἀνήλικος υἱὸς του Μενέλαος, ἐπιτρόπου οὔσης τῆς μητρὸς του Ἑλισάβετ. Καταλαβόντες δὲ οἱ Τοῦρκοι ἀπάσας σχεδὸν τὰς πόλεις τῆς Μακεδονίας ἐπολιόρκησαν καὶ ταύτην, ἥτις ἀντέστη ἐρρωμένως, χάρις εἰς τὰ φρούρια της. Γενομένης δὲ μάχης, κατ’ἣν ἐκυρίευσαν τὴν πόλιν, ἡ Ἑλισάβετ, μὴ θέλουσα νὰ συλληφθῇ ζῶσα, ἐρρίφθη μετὰ τοῦ τέκνου της εἰς τὸν πρὸ τῶν ἀνακτόρων ρέοντα Μαυροχείμαρον (Γυφτοπόταμον νυν καλούμενον) καὶ ἐπνίγη. Ἄν ἡ ἡμετέρα ἱστορία οὐδὲν ἀναφέρει περὶ τῶν ἀνωτέρω παρά μόνον παράδοσις κρατεῖ, ἡ Τουρκικὴ λόγον ποιεῖται τῆς ἡρωϊκῆς ἀντιστάσεως τῆς πόλεως καὶ τοῦ ἡρωϊκοῦ θανάτου τῆς δουκίσσης.

- Ἀρχαία οἰκοδομήματα

Ὅλα τὰ οἰκοδομήματα καὶ αἱ Ἐκκλησίαι ἠρπάγησαν μετὰ τὴν ἄλωσιν τῆς πόλεως πλὴν τριῶν – τεσσάρων Ἐκκλησιῶν, ἐξ ὧν μία εἶνε ἡ τῶν Ἀγίων Ἀποστόλων, ἥτις μετὰ τὴν ἄλωσιν μετετράπη εἰς μητροπολιτικὸν ναὸν καὶ διατηρεῖται τοιοῦτος μέχρι τῆς σήμερον. Εἰσερχόμενος τις εἰς τὸ προαύλιον τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως ἀντικρὺζει τὸ δαπάναις τῆς κοινότητος, ἐν Ἀθηναίς κατασκευασθέν, ἄγαλμα τοῦ μεγάλου Εὐεργέτου τῆς κοινότητος, ἀειμνήστου Ρακτιβάν.

Ἐκ τῶν ἀρχαίων οἰκοδομημάτων τὸ μὲν ἀνάκτορον μετετράπη εἰς φυλακὰς, αἱ δὲ ὑπολοιποὶ δέκα ὀκτὼ ἐκκλησίαι εἰς τζαμιά.

- Ἐκπαιδευτήρια – Κλῖμα – Ἐξοχαὶ

Ἡ κοινότης διατηρεῖ ἡμιγυμνάσιον ἀρρένων μὲ κτίριον καινουργές, πρὸ τετραετίας περίπου κατασκευασθέν καὶ ἐξατάξιον παρθεναγωγεῖον, κτισθέν πρὸ δεκαπενταετίας, δαπάναις του μοναχοῦ Θεοκλήτου, ὡς καὶ δύο νηπιαγωγεῖα.

Τὸ κλῖμα τῆς πόλεως εἶνε νοσῶδες, ἀφ’ ἐνός μὲν ἔνεκα τῶν ἐλῶν τῆς πεδιάδος, ἀφ’ ἑτέρου δὲ ἔνεκα τοῦ ἀκαθάρτου ὕδατος, δι’ οὗ ἀρδεύεται ἡ πόλις. Ναὶ μὲν ὑπάρχει ὕδωρ διαυγὲς καὶ ἐλαφρόν, ἀλλ’ εἶνε 1)4 τῆς ὥρας μακρὰν τῆς πόλεως. Ἐν τοῦτοις χάριν τῆς ὑγείας των μεταφέρουσι πρὸς πόσιν μόνον τὸ ὕδωρ τοῦτο.

Τὴν μεταφορὰν τοῦ ὕδατος τούτου μέχρι τῆς πόλεως ἔχει ἀναλάβῃ ἤδη Εταιρία.

Ἄν ὅμως τὸ κλῖμα τῆς πόλεως εἶνε νοσῶδες, τὸ κλῖμα τῶν πέριξ χωρίων εἶνε ὑγιεινότερον. Καθ' ἐκάστην Κυριακὴν οἱ Βεροιεῖς ἐξέρχονται εἰς τὰς ἐξοχάς. Μεταξύ τῶν καλλιτέρων εἶνε “αἱ Σαραντόβρυσες”. Εἰς τὴν ἐξοχὴν αὐτὴν ἀπὸ τεσσαράκοντα κρήνας ἐξέρχεται ὕδωρ καθαρὸν καὶ διαυγές. Ἐπίσης ὠραῖαι ἐξοχαὶ εἶνε ἡ “Μπαρμποῦτα”, τὸ “Καραχμέτ” καὶ ἄλλαι. Οἱ ἐχρόμενοι ὅπως παραθερίζουν, δὲν παραθερίζουν εἰς τὴν Βέροιαν, ἀλλ' εἰς τὰ πέριξ χωρία, μεταξὺ τῶν ὁποίων τὴν πρώτην θέσιν κατέχουν τὸ “Κοστοχώρι” καὶ ἡ “Παναγία Ντουβρά”.

- Ἐμπόριον - πληθυσμός - φιλοξενία

Οἱ κάτοικοι ἐπιδίδονται εἰς τὸ ἐμπόριον τὴν γεωργίαν, τὴν ἀμπελουργίαν καὶ τὴν μεταξοπαραγωγὴν. Ὑπάρχουν δύο νηματουργεῖα, ἓν τῶν κ.κ. Α. Σωσίδη καὶ Φαίκη καὶ ἕτερον τὸ τῶν Ἀδελφῶν Χατζηνικολάκη, ἀμφότερα κινούμενα δι' ὕδατος, εἷς ἀτμόμυλος ὁ τοῦ κ. Μάρκου Ἰατροῦ, παράγων 500 σάκκους ἀλεύρι ἡμερησίως καὶ ἄλλοι πολλοὶ ἀλευρόμυλοι κινούμενοι δι' ὕδατος.

Ἀφ' ὅτου ἡ ἀργυρώνητος Ρουμανικὴ προπαγάνδα ἐπέκτεινε τὸ δίκτυόν της καὶ εἰς τὴν κλεινὴν τοῦ Ἀλεξάνδρου χώραν, κατῳρῶσε δυστυχῶς ν' ἀποκτήσῃ καὶ ἐν Βεροίᾳ μέλητιν. Τὸ πλεῖστον ὅμως τῶν Βλαχοφόνων, μετ' ἀποστροφῆς βλέπουν τὸ πρὸς αὐτοὺς προσφερόμενον ἀργύριον, καυχώμενοι ὅτι εἶνε Ἕλληνες.

Ὁ πληθυσμός τῆς πόλεως ἀνέρχεται κατὰ τὴν τελευταίαν ἀπογραφὴν τοῦ 1910 εἰς 17,376 κατοίκους. Ἐκ τούτων Ἕλληνες εἶνε 8,571, Τοῦρκοι 7,602, Ἑβραῖοι 1409, Ἀθίγγανοι, Βούλγαροι καὶ Σέρβοι 132 καὶ Ρουμανίζοντες μόνον “22”.

Οἱ Βεροιεῖς παρὰ πολλῶν θεωροῦνται ὡς ἀφιλόξενοι. Ὅλως ὅμως τοῦναντίον συμβαίνει. Τὸ ἱερόν αἶσθημα τῆς φιλοξενίας εἶνε λίαν ἀνεπτυγμένον. Εἶνε ἀληθές, καὶ ἐπ' αὐτοῦ στηρίζονται οἱ νομίζοντες ὡς ἀφιλοξένους τοὺς Βεροιεῖς, ὅτι ἔνεκα τῆς δεσποτείας τῶν τυράννων, ἡ γυνὴ δὲν ἐδέχετο μέχρις ἐσχάτων ἀκόμη ἓνα φίλον τοῦ ἀνδρός της, τὸν ὁποῖον αὐτὴ δὲν ἤξευρεν, ἐάν δὲν εὕρισκετο ἐντὸς τῆς οἰκίας ὁ σύζυγός της, τοῦτο ὅμως δὲν εἶνε σεβαστὸς λόγος χαρακτηρισμοῦ ὡς ἀφιλοξένου ὁλοκλήρου τῆς Βεροίας. Μὴ λησμονῶμεν ὅτι οὐτὸ συμβαίνει καὶ εἰς μεγάλας ἀκόμη πόλεις, οἷα ἡ Θεσσαλονίκη, πόσῳ μᾶλλον λοιπὸν εἶνε δικαιολογημέναι αἱ μικραὶ κωμοπόλεις, ἐάν ἔχουν, παρ' ὅλον τὸ Σύνταγμα, τὰς αὐτὰς ἀρχὰς εἰς τὴν οἰκογενειακὴν των ζωὴν;

Τοιαύτη εἶνε ἡ Βέροια, τῆς ὁποίας οἱ Ἑλληνικώτατοι τὴν ψυχὴν καὶ τὸ φρόνημα πληθυσμοὶ μὲ δάκρυα πατριωτικῆς χαρᾶς ἐχαίρετσαν τὴν ἑναρξιν τοῦ ἀγῶνος, πρὸς ἀπελευθέρωσιν τῆς πατρίδος των ἀπὸ τῶν τυράννων.

Θεσσαλονίκη ΙΩΑΝΝΗΣ Κ. ΓΟΥΝΑΡΗΣ

ΒΙΒΛΙΟΠΑΡΟΥΣΙΑΣΕΙΣ

Επιμέλεια: Αναστασία Ταναμπάση

Δημήτριος Α. Παπάζης

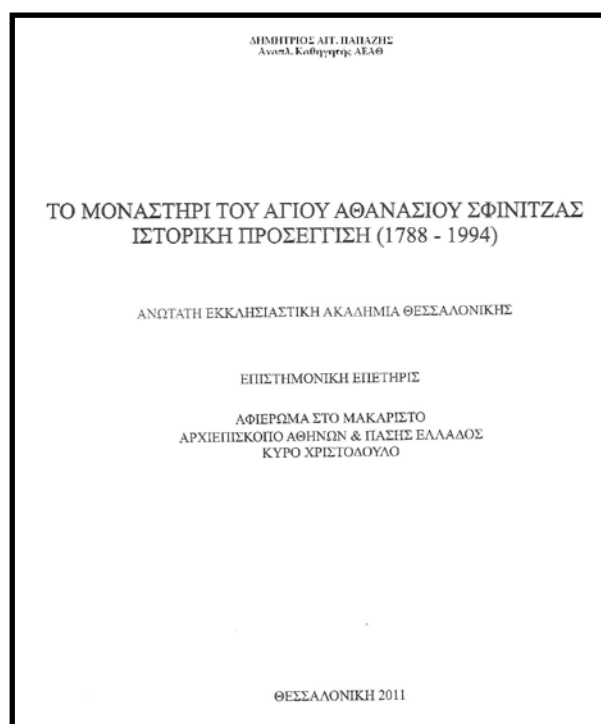
ΤΟ ΜΟΝΑΣΤΗΡΙ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΑΘΑΝΑΣΙΟΥ ΣΦΙΝΙΤΖΑΣ ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ (1788-1994)

Στον 1ο τόμο της *Επιστημονικής Επετηρίδας της Ανωτάτης Εκκλησιαστικής Ακαδημίας Θεσσαλονίκης* δημοσιεύτηκε η μελέτη του Δημητρίου Παπάζη, που αφορά το Μοναστήρι του Αγίου Αθανασίου Σφινιτζας. Όπως ο ίδιος αναφέρει, το έναυσμα για την καταγραφή της ιστορίας της μονής αποτέλεσε η ανοικοδόμηση και επαναλειτουργία της, ενώ αφιερώνει το πόνημά του στην ηγουμένη της μονής Ολυμπιάδα ως ελάχιστο αντίδωρο της προσφοράς της προς τον ίδιο.

Ειδικότερα, ο συγγραφέας ασχολείται με την προέλευση του τοπωνυμίου «Σφινιτζα», το χρόνο ίδρυσής της, το καθεστώς δικαιοδοσίας και τους ηγουμένους και μοναχούς του ιερού καθιδρύματος. Αναφέρεται, επίσης, στην εθνική, εκπαιδευτική και κοινωνική προσφορά της μονής, στις καταστροφές, που κατά περιόδους υπέστη αλλά και στις ανακαινίσεις που έγιναν, την οικονομική της κατάσταση και τη λειτουργία της ως «Ορφανοτροφείο Όλυμπος Σφηνίτσης» κατά την περίοδο 1923-1930. Στο τέλος της μελέτης του, ο συγγραφέας περιγράφει τη μονή πριν από την ανακαίνισή της.

Με εξαίρεση την ολιγοσέλιδη έκδοση ενός Οδηγού προσκυνηματικού χαρακτήρα για τη μονή, μέχρι σήμερα δεν είχε καταγραφεί ολοκληρωμένη η ιστορία της μονής, παρά μόνο ελάχιστα άρθρα είχαν δημοσιευθεί. Ως εκ τούτου, η παρούσα μελέτη έρχεται να συμπληρώσει και να διευρύνει τη γνώση μας ως προς τη μονή με επιστημονικά τεκμηριωμένο τρόπο. Είναι αξιοσημείωτο ότι ο συγγραφέας δημοσιεύει και αξιοποιεί ανέκδοτα στοιχεία από τα Αρχεία του Οικουμενικού Πατριαρχείου, της Μητρόπολης Θεσσαλονίκης, της Μητρόπολης Βέροιας, Νάουσας και Καμπανίας και του Ιστορικού Αρχείου Μακεδονίας.

Τα δεδομένα αυτά σε συνδυασμό με την πλούσια βιβλιογραφία που παραθέτει, τις διαδικτυακές πηγές και την επιτόπια έρευνα, που ο ίδιος έκανε στη μονή της Σφινιτζας, συμβάλλουν στη σύνθεση μιας ολοκληρωμένης επιστημονικής μελέτης, η οποία αναμφισβήτητα φωτίζει περαιτέρω την εικόνα που έχουμε για την ιερά μονή του Αγίου Αθανασίου Σφινιτζας. Μια μονή που σηματοδότησε την ιστορία της ευρύτερης περιοχής από την ίδρυσή της μέχρι σήμερα και συνέδραμε στην ιστορία του μοναχισμού.

ΦΟΡΕΙΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ & ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ ΤΗΣ ΗΜΑΘΙΑΣ

Επιμέλεια: Ιωάννα Ζιώγα

Π.Α.Ε. ΒΕΡΟΙΑ - «Η Βασίλισσα του Βορρά»

Από το πρώτο κιόλας τεύχος των «Χρονικών» αποφασίστηκε να υπάρχει μια στήλη, που θα παρουσιάζει πληροφορίες για διάφορους φορείς που προωθούν την ιστορία και τον πολιτισμό της Ημαθίας.

Σε αυτό το τεύχος θα παρουσιάσουμε ένα διαφορετικό σύλλογο που δραστηριοποιείται στην Ημαθία, την Π.Α.Ε. Βέροιας, αλλά από διαφορετική σκοπιά και όχι για την αγωνιστική του πορεία.

Η Π.Α.Ε. Βέροια, ιδρύθηκε στα μέσα του 1960 και ήταν αποτέλεσμα της συνένωσης των δύο ομάδων της πόλης που υπήρχαν εκείνη τη περίοδο στη περιοχή μας, του Βερμίου και του Ερμή. Οι πρώτες ενέργειες για τη συγχώνευση τους έγιναν στις 5 Ιουλίου 1960 σε έκτακτη Γενική Συνέλευση του Βερμίου όπου και με συντριπτική πλειοψηφία αποφασίστηκε να προχωρήσουν στη συνένωση των δυο ομάδων. Την ίδια απόφαση έλαβε και η Γενική Συνέλευση του Ερμή στις 17 Ιουλίου 1960.

Ωστόσο, υπήρχαν ακόμα αρκετά θέματα που έπρεπε να διευθετηθούν για να ολοκληρωθεί η διαδικασία της συγχώνευσης. Για το λόγο αυτό συγκροτήθηκε εξαμελής επιτροπή (τρία άτομα από το Βέρμιο και τρία από τον Ερμή) που θα ρύθμιζε και την παραμικρή λεπτομέρεια ή πρόβλημα που θα προέκυπτε.

Ένα από τα κυριότερα θέματα που απασχόλησαν τη συγκεκριμένη επιτροπή ήταν η ονομασία που θα έπαιρνε η καινούργια ομάδα. Μετά από πρόταση του κ. Γ. Λελεκάκη υπερίσχυσε να δοθεί στην ομάδα το όνομα της πόλης, κάτι που έγινε αποδεκτό από όλους. Επειδή, όμως, το καταστατικό προέβλεπε και την καλλιέργεια του στίβου και των αθλοπαιδιών, μετά από πρόταση του κ. Γιάννη Κούρτη, προστέθηκαν και τα αρχικά Γ.Α.Σ. (Γυμναστικός Αθλητικός Σύλλογος) με αποτέλεσμα ο Σύλλογος να πάρει την τελική ονομασία «Γ.Α.Σ. ΒΕΡΟΙΑ».

Τα χρώματα της ομάδας ήταν άλλο ένα θέμα που απασχόλησε την επιτροπή. Τα μέλη της (επιτροπής) ήθελαν διαφορετικά χρώματα από αυτά που είχαν οι ομάδες του Βερμίου και του Ερμή τα οποία θα σηματοδοτούσαν τη δημιουργία της νέας ομάδας. Τελικά, η πρόταση η οποία έγινε ευρέως αποδεκτή, ήταν αυτή του κ. Σωτηριάδη Κώστα, παλιού παίκτη και προπονητή της ομάδας του Βερμίου καθώς και πρώην διεθνή της ομάδας του Πανιωνίου, και τα χρώματα που επιλέχθηκαν ήταν βυσσινί-μπλε.

Ένα πρόβλημα όμως που προέκυψε κατά τη διάρκεια της συγχώνευσης, ήταν ότι πλησίαζε η έναρξη της νέας αγωνιστικής περιόδου και ακόμα δεν είχαν ολοκληρωθεί οι διαδικασίες ώστε να συμμετέχει στο τοπικό πρωτάθλημα με το νέο όνομα Γ.Α.Σ. Βέροια. Για το λόγο αυτό αποφασίστηκε να μπουν σε κληρωτίδα τα ονόματα των δύο ομάδων που προϋπήρχαν (Βέρμιο και Ερμής) και όποια προέκυπτε από την κλήρωση θα συμμετείχε στο πρωτάθλημα ως εκπρόσωπος της πόλης. Τελικά, η κλήρωση ανέδειξε την ομάδα του Βερμίου ως εκπρόσωπο της πόλης, στην οποία όμως συμμετείχαν και ποδοσφαιριστές και παράγοντες της ομάδας του Ερμή.

Όταν η επιτροπή ολοκλήρωσε το έργο της, και ενώ είχε ήδη ξεκινήσει το πρωτάθλημα, επισκέφθηκε τον τότε Νομάρχη Ημαθίας κ. Σερεπίσιο Κων/νο, ενώπιον του οποίου συντάχθηκε και υπογράφηκε το πρακτικό από όλα τα μέλη και επικυρώθηκε από τον ίδιο. Τελικά, η Γενική Συνέλευση του Π.Α.Ο. ΒΕΡΜΙΟΝ, που συγκροτήθηκε στις 2 Οκτωβρίου 1960, ήταν αυτή που αποφάσισε τη μετονομασία της ομάδας σε Γ.Α.Σ. ΒΕΡΟΙΑ.

Με την ιστορία της ομάδας της Βέροιας έχει ασχοληθεί διεξοδικά ο βραβευμένος από τον Πανελλήνιο Σύνδεσμο Αθλητικών Συντακτών Βεροιώτης δημοσιογράφος και διευθυντής της εφημερίδας «Κερκίδα», κ. Γαλανομάτης Γιώργος, ο οποίος έχει κυκλοφορήσει πέντε τόμους για την ιστορία του ποδοσφαίρου στη Βέροια, κάνοντας την αρχή το 1999 με δυο τόμους που αφορούν την περίοδο από την ίδρυση της «Βασίλισσας του Βορρά» μέχρι και το 1980, ενώ τον Νοέμβριο του 2009 κυκλοφόρησαν άλλοι τρεις τόμοι που εξιστορούν την περίοδο από το 1980 έως και σήμερα.

Η Ε.Μ.Ι.Π.Η. χαιρετά κάθε προσπάθεια που έχει να κάνει με τη διάσωση της τοπικής κληρονομιάς και σε οποιοδήποτε τομέα. Για το λόγο αυτό θα θέλαμε να ευχαριστήσουμε τον κ. Γαλανομάτη για την προσφορά του στην πόλη και την ομάδα της Βέροιας και για όλες τις πληροφορίες που μπορέσαμε να αντλήσουμε από τα βιβλία του.

ΕΚΘΕΣΗ ΠΕΠΡΑΓΜΈΝΩΝ 2011

ΕΠΑΦΕΣ ΜΕ ΦΟΡΕΙΣ ΚΑΙ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΑ ΙΔΡΥΜΑΤΑ

Κατά τη διάρκεια του έτους το Δ.Σ. της Ε.Μ.Ι.Π.Η. ήλθε σε επαφή με διάφορους φορείς προκειμένου να γνωστοποιήσει και να προωθήσει το έργο της. Μεταξύ αυτών συγκαταλέγονται οι φορείς της τοπικής αυτοδιοίκησης Α' και Β' Βαθμού, πανεπιστημιακά ιδρύματα, όπως το Α.Π.Θ. και το Π.Δ.Μ., ερευνητικά κέντρα της Ελλάδας και του εξωτερικού όπως η Εν Αθήναις Αρχαιολογική Εταιρεία, η Εταιρεία Μακεδονικών Σπουδών, το Αρχαιολογικό Ινστιτούτο του Mainz της Γερμανίας κ.α. Συνεργασία αναπτύχθηκε με την 11η Ε.Β.Α. τις διευθύνσεις Α' Βάθμιας και Β' Βάθμιας Εκπαίδευσης Ημαθίας, την Κ.Ε.Π.Α. Δ. Βέροιας, τη Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας κ.α.

ΜΕΛΕΤΕΣ - ΕΚΔΟΣΕΙΣ

Κατά το έτος 2011 κυκλοφόρησαν κανονικά τόσο το επιστημονικό περιοδικό της Ε.Μ.Ι.Π.Η. *“Μελετήματα Ημαθίας”*, том. 2 (2010), όσο και τα φύλλα 12-15 των *“Χρονικών Ιστορίας και Πολιτισμού Ν. Ημαθίας”*.

Επίσης κυκλοφόρησε ο Α' συλλεκτικός τόμος *“Χρονικά Ιστορίας και Πολιτισμού Ν. Ημαθίας 2008-2010”*, στον οποίο περιέχονται τα φύλλα 1-11 των *“Χρονικών Ιστορίας και Πολιτισμού”*, τα οποία κυκλοφόρησαν από τον Απρίλιο του 2008 έως το Δεκέμβριο του 2010.

Με τη μελέτη του π. Αθανασίου Γ. Βουδούρη, *Ο Βεροιώτης ιερομόναχος Μελέτιος Κωνσταντινίτης και η περιοδεία του στη Ρωσία (1862-1869)*, η Ε.Μ.Ι.Π.Η. εγκαινίασε τη νέα σειρά εκδόσεων Πηγές και Μελέτες Ιστορίας - Πολιτισμού Ημαθίας.

Τέλος στο εκδοτικό έργο της Ε.Μ.Ι.Π.Η. για το 2011 εντάσσεται και η κυκλοφορία του επετειακού ημερολογίου της, *“Βέροια 16 Οκτωβρίου 1912 – Από την Αυτοκρατορία στο Εθνικό Κράτος”*, το οποίο αφιερώνεται στα 100 χρόνια από την απελευθέρωση της πόλης από τον οθωμανικό ζυγό.

ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ – ΕΚΔΗΛΩΣΕΙΣ

Το Σεπτέμβριο του 2011 διοργανώθηκε για πρώτη φορά η *“Εβδομάδα Τοπικής Ιστορίας και Πολιτισμού”*. Κατά τη διάρκεια της εβδομάδας πραγματοποιήθηκαν εκδηλώσεις οι οποίες σκοπό είχαν την προβολή και διάδοση της τοπικής ιστορίας και του πολιτισμού της Ημαθίας στο ευρύ κοινό.

Μεταξύ αυτών ήταν η εκδήλωση *“Τοπική ιστορία και εκπαίδευση”* η οποία συνδιοργανώθηκε

με τη διεύθυνση Α' Βάθμιας και Β' Βάθμιας εκπαίδευσης και η μουσικοχορευτική εκδήλωση η οποία συνδιοργανώθηκε με το τμήμα λαογραφίας της Κ.Ε.Π.Α. Δ. Βέροιας με τίτλο *“Από τη Βέροια του χθες...”*.

Ξεχωριστή θέση στην εβδομάδα κατείχε η Α' Επιστημονική Ημερίδα με το γενικό τίτλο *“Μιλάμε για τη Βέροια του 20ου αιώνα”*, εργασίες της οποίας ασχολήθηκαν με το χρονικό διάστημα 1890-1910, υπό τον τίτλο στο λυκόφως της Οθωμανικής περιόδου.

Ιδιαίτερη απήχηση στο κοινό βρήκαν τα εκπαιδευτικά προγράμματα *“Μαθαίνω την ιστορία του τόπου μου...”*, τα οποία διοργάνωσε η Ε.Μ.Ι.Π.Η. από τον Ιούλιο του 2011. Κατά τη διάρκεια του έτους πραγματοποιήθηκαν τέσσερις εκπαιδευτικές συναντήσεις, οι οποίες αφορούσαν την ιστορία της Βέροιας στα αρχαία, βυζαντινά και οθωμανικά χρόνια.

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ

Η Ε.Μ.Ι.Π.Η. έγινε αποδέκτης δωρεάς του εκδοτικού έργου της Εταιρείας Μακεδονικών Σπουδών. Πάνω από 100 τίτλοι προσφέρθηκαν στην εταιρεία, οι οποίοι εντάχθηκαν στην ευρύτερη συλλογή της και θα αποτελέσουν μέρος της υπό σύστασης βιβλιοθήκης της.

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΙΣΜΟΣ 2012

Για το 2012 προγραμματίζεται η υλοποίηση εκδηλώσεων αφιερωμένων στα 100 χρόνια από την απελευθέρωση της πόλης από τον Οθωμανικό ζυγό, καθώς επίσης και η έκδοση ανάλογου υλικού.

Στα σχέδια της Ε.Μ.Ι.Π.Η. περιλαμβάνεται και η υλοποίηση της Β' Εβδομάδας Τοπικής Ιστορίας και Πολιτισμού από 17 έως 23 Σεπτεμβρίου 2012, στη διάρκεια της οποίας θα πραγματοποιηθούν οι παραπάνω εκδηλώσεις.

Επίσης προβλέπεται η συνέχεια της υλοποίησης των εκπαιδευτικών προγραμμάτων για παιδιά ηλικία 7-14 ετών σε συνεργασία με φορείς της Ημαθίας.

Από το πλάνο της εταιρείας δε λείπει και η συνέχεια του βασικού εκδοτικού της έργου *“Χρονικά Ιστορίας και Πολιτισμού Ν. Ημαθίας”* και *“Μελετήματα Ημαθίας”* τομ. 3 (2011).

S

Πεπραγμένα

Κοπή Βασιλόπιτας και Γενική Συνέλευση της Ε.Μ.Ι.Π.Η.

Την Κυριακή 15 Ιανουαρίου 2012, ώρα 12:00 το μεσημέρι στο Ιταλικό Εστιατόριο Paragalo πραγματοποιήθηκε η κοπή της Βασιλόπιτας και η Γενική Συνέλευση της Ε.Μ.Ι.Π.Η. Κατά τη διάρκεια της Γενικής Συνέλευσης πραγματοποιήθηκε ο ετήσιος απολογισμός της Εταιρείας για το έτος 2011 και συζητήθηκαν θέματα που αφορούν την Εταιρεία.

Βιβλιοπαρουσίαση του έργου του π. Αθανασίου Βουδούρη, «Ο Βεροιώτης ιερομόναχος Μελέτιος Κωνσταμονίτης και η περιοδεία του στη Ρωσία (1862 – 1869)»

Το νέο βιβλίο του δ. Αθανασίου Γ. Βουδούρη, με τίτλο «Ο Βεροιώτης ιερομόναχος Μελέτιος Κωνσταμονίτης και η περιοδεία του στη Ρωσία (1862 – 1869)», παρουσιάστηκε το απόγευμα της Τετάρτης (11/1), στην αίθουσα εκδηλώσεων της Δημόσιας Κεντρικής Βιβλιοθήκης Βέροιας. Την βιβλιοπαρουσίαση διοργάνωσε η Εταιρεία Μελετών Ιστορίας και Πολιτισμού Ν. Ημαθίας (Ε.Μ.Ι.Π.Η.), σε συνεργασία με το 2ο Δημοτικό Σχολείο Βέροιας «Μελέτειο» και την Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη, ενώ το βιβλίο είναι έκδοση της Ε.Μ.Ι.Π.Η., στα πλαίσια σειράς εκδόσεων με τον γενικό τίτλο «Πηγές Ιστορίας και Πολιτισμού της Ημαθίας».

Για το βιβλίο μίλησαν οι Βασίλειος Κουκουσάς - Αν. Καθηγητής Α.Π.Θ., Αναστασία Ταναμπάση - Υπ. Δρ. Ιστορίας Π.Δ.Μ. και Εμμανουήλ Ξυνάδας - Υπ. Δρ. Θεολογίας Α.Π.Θ., ενώ χαιρετισμό στην αρχή της εκδήλωσης απηύθυναν ο διευθυντής του 2ου Δημοτικού Σχολείου «Μελέτειο» Ανδρέας Παυλίδης, ο πρόεδρος της Ε.Μ.Ι.Π.Η. Μανώλης Ξυνάδας και ο διευθυντής της Δημόσιας Βιβλιοθήκης Γιάννης Τροχόπουλος.

Ο Ανδρέας Παυλίδης ανέφερε, μεταξύ άλλων, πως το «Μελέτειο» σχολείο είναι ο άμεσος αποδέκτης της προσφοράς του ιερομόναχου Μελέτειου Κωνσταμονίτη, καθώς με δικές του δαπάνες είχε κατασκευαστεί το πρώτο κτίριο στο σημείο που βρίσκεται το σημερινό σχολείο.

Ο Πρόεδρος της Ε.Μ.Ι.Π.Η., Μανώλης Ξυνάδας έκανε συνοπτική αναφορά στην έως τώρα δράση της Εταιρείας και ιδιαίτερα στην νέα δράση με την έκδοση βιβλίων σχετικών με την τοπική ιστορία, ευχαριστώντας παράλληλα τον συγγραφέα για την παραχώρηση των δικαιωμάτων και των κερδών του βιβλίου υπέρ των σκοπών της Ε.Μ.Ι.Π.Η. Επίσης, ο κ. Ξυνάδας ενημέρωσε για την κυκλοφορία του ημερολογίου της Εταιρείας και την αλλαγή της μορφής της περιοδικής έκδοσης «Χρονιά Ιστορίας και Πολιτισμού». Στο τέλος του χαιρετισμού απέδωσε στο συγγραφέα ένα συμβολικό δώρο, ενθύμιο της βραδιάς, ως μικρό δείγμα αναγνώρισης της προσφοράς του προς την Εταιρεία.

Τέλος, ο Γιάννης Τροχόπουλος στάθηκε στην σημαντικότητα της πρωτοβουλίας του συγγραφέα για την ενασχόλησή του με ένα θέμα που αφορά ποικιλοτρόπως την Βέροια, ενώ συνεχάρη και το πολυπληθές κοινό για την στήριξη που δείχνουν σε ανάλογες δράσεις.

Στη συνέχεια, οι Αναστασία Ταναμπάση, Μανώλης Ξυνάδας και Βασίλης Κουκουσάς παρουσίασαν το βιβλίο και την επιστημονική μέθοδο που ακολούθησε ο συγγραφέας, ενώ στο τέλος, έλαβε το λόγο ο ίδιος ο συγγραφέας, δ. Αθανάσιος Βουδούρης, ο οποίος αναφέρθηκε στους λόγους που τον οδήγησαν στο να καταπιαστεί με το θέμα (βασικός λόγος ήταν το «χάος» που επικρατούσε σχετικά με το πρόσωπο του Μελέτειου, αλλά και η πολυδιάστατη προσφορά του στην περιοχή), αλλά και στις δυσκολίες που αντιμετώπισε μέχρι την ολοκλήρωση του έργου.

Στη βιβλιοπαρουσίαση έδωσαν το παρών, μεταξύ άλλων, ο Αρχιμ. Παύλος Σταματάς, ως εκπρόσωπος του Μητροπολίτη, η περιφερειακή σύμβουλος Γεωργία Μπατσαρά, το μέλος του Τ.Σ. Φυτειάς (ιδιαίτερης πατρίδας του συγγραφέα) Παύλος Τσίλης, καθώς και οι ιστορικοί Γιώργος Χιονίδης και Παύλος Πυρινός - Επίτιμος Πρόεδρος της Ε.Μ.Ι.Π.Η. κ.α.

Εκπαιδευτικά Προγράμματα Ε.Μ.Ι.Π.Η.

Βεροιώτικες ιστορίες της Αποκριάς ακούστηκαν το πρωί του Σαββάτου, 25 Φεβρουαρίου 2012 στη Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη της Βέροιας, στο πλαίσιο των εκπαιδευτικών προγραμμάτων της Ε.Μ.Ι.Π.Η. «Μαθαίνω της ιστορία του τόπου μου...».

Κατά τη διάρκεια της εκπαιδευτικής συνάντησης, την οποία επιμελήθηκε και παρουσίασε η εκπαιδευτικός και μέλος της Ε.Μ.Ι.Π.Η.

κ. Αρίστη Κουκουρίκου, τα παιδιά είχαν την ευκαιρία να γνωρίσουν τα ήθη, τα έθιμα και παιχνίδια της Αποκριάς, όπως αυτά περιγράφονται μέσα σε κείμενα Βεροιωτών συγγραφέων ή έφτασαν σε εμάς μέχρι σήμερα μέσα από την προφορική παράδοση.

Στο δημιουργικό κομμάτι της συνάντησης τα παιδιά ασχολήθηκαν με την κυρά - Σαρακοστή, μια χειροτεχνία η οποία απεικονίζει τη Σαρακοστή με γυναικεία φυσιογνωμία η οποία έχει τα χαρακτηριστικά της περιόδου.

Δύο ακόμα ενότητες παρουσιάστηκαν κατά το μήνα Μάρτιο, στο πλαίσιο των Εκπαιδευτικών Προγραμμάτων της Ε.Μ.Ι.Π.Η. Πρόκειται για ενότητες που σχετίζονταν με την ιστορία της πόλης μας στα τέλη της Οθωμανικής περιόδου και συγκεκριμένα αφορούσαν το Μακεδονικό Αγώνα και την Απελευθέρωση της Βέροιας από τον Οθωμανικό ζυγό.

Στην πρώτη εκπαιδευτική συνάντηση, η οποία πραγματοποιήθηκε το Σάββατο 10 Μαρτίου 2012, τα παιδιά είχαν την ευκαιρία να μάθουν διάφορα ιστορικά στοιχεία σχετικά με το Μακεδονικό Αγώνα, να γνωρίσουν τους πρωταγωνιστές του και να κατανοήσουν τη συμβολή του Αγώνα αυτού στην μετέπειτα ιστορία του τόπου μας.

Στο β' μέρος της συνάντησης παρουσιάστηκε στα παιδιά το εκπαιδευτικό παιχνίδι «Ο Μακεδονικός Αγώνας στη λίμνη των Γιαννιτσών», μια παραγωγή του Ιδρύματος Μουσείου Μακεδονικού Αγώνα Θεσσαλονίκης, το οποίο ευγενικά μας παραχώρησε το συγκεκριμένο εκπαιδευτικό υλικό, ενώ στη συνέχεια πραγματοποιήθηκαν και άλλες εκπαιδευτικές δραστηριότητες (βιβλιογραφική έρευνα, ζωγραφική κ.α.).

Η δεύτερη εκπαιδευτική συνάντηση, η οποία πραγματοποιήθηκε το Σάββατο 31 Μαρτίου 2012, έδωσε την ευκαιρία στα παιδιά να γνωρίσουν, σε γενικές γραμμές, την ιστορία της πόλης στην Οθωμανική περίοδο μέχρι την απελευθέρωσή της. Μέσα από εποπτικό υλικό ήλθαν σε επαφή με πρόσωπα τα οποία έπαιξαν σημαντικό ρόλο αυτή την περίοδο καθώς επίσης και με τις ενέργειές τους οι οποίες απώτερο σκοπό είχαν την απελευθέρωση της Μακεδονίας.

Το κύριο μέρος της συνάντησης αφιερώθηκε στην απελευθέρωση της πόλης από τον Οθωμανικό ζυγό. Τα παιδιά, μέσα από διηγήσεις αυτοπτών μαρτύρων αλλά και αρχειακό υλικό, έμαθαν για την πορεία του Ελληνικού στρατού προς τη Βέροια, την είσοδό του και όλα όσα ακολούθησαν αυτή την ιστορική στιγμή.

Στο β' μέρος της συνάντησης ακολούθησε εκπαιδευτικό παιχνίδι γνώσεων και στη συνέχεια ασχολήθηκαν με χειροτεχνία, όπου κατασκεύασαν επετειακή κονκάρδα.

Την επιμέλεια και παρουσίαση των δύο εκπαιδευτικών συναντήσεων είχαν η κ. Αναστασία Ταναμπάση και ο κ. Μανώλης Ξυνάδας.

ΜΙΛΑΜΕ ΓΙΑ ΤΗ ΒΕΡΟΙΑ ΤΟΥ 20^{ΟΥ} ΑΙΩΝΑ

ΣΕΙΡΑ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΩΝ ΗΜΕΡΙΔΩΝ ΤΟΠΙΚΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ

ΑΝΑΚΟΙΝΩΣΗ

Μιλάμε για τη Βέροια του 20^{ου} αιώνα

Β' Επιστημονική Ημερίδα Τοπικής Ιστορίας

(1910 – 1925)

Από την αυτοκρατορία στο εθνικό κράτος

Κατά την υπ' αριθμ. 4/2011 συνεδρίαση του Δ.Σ. της Ε.Μ.Ι.Π.Η. αποφασίστηκε η πραγματοποίηση μιας σειράς επιστημονικών ημερίδων με γενικό τίτλο «**Μιλάμε για τη Βέροια του 20^{ου} αιώνα**». Η σειρά θα περιλαμβάνει χρονολογικές ενότητες από τις αρχές του 20^{ου} αιώνα (ca 1900) μέχρι και τα τέλη του (ca 2000) και θα αφορά θεματικά ζητήματα που σχετίζονται με την ιστορία, τον πολιτισμό, την κοινωνία, την αρχιτεκτονική – ρυμοτομία, την πολιτική, τους θεσμούς και οποιαδήποτε παράμετρο αφορά τις παραπάνω συνισταμένες, της επαρχίας της Βέροιας.

Σκοπός των παραπάνω ημερίδων είναι αφ' ενός η διερεύνηση και ανάδειξη – αξιοποίηση νέων ερευνητικών δεδομένων και αφ' ετέρου το άνοιγμα της Εταιρείας προς την τοπική κοινωνία, η οποία καλείται να συμμετάσχει σε έναν διάλογο για το πρόσφατο ιστορικό της παρελθόν, μέσα από τον οποίο θα μας δοθεί η δυνατότητα να γνωρίσουμε καλύτερα την πόλη μας και την περιοχή της, όπως αυτή διαμορφώθηκε και εξελίχθηκε κατά τη διάρκεια του 20^{ου} αιώνα.

Οι ημερίδες θα ακολουθούν χρονολογική διαίρεση ως εξής: Α' (1890 – 1910), Β' (1910 – 1925), Γ' (1925 – 1940), Δ' (1940 – 1950), Ε' (1950 – 1967), Στ' (1967 – 1980), Ζ' (1980 – 2000). Δεν αποκλείεται μελλοντικά να προκύψει και η ανάγκη πραγματοποίησης ημερίδων και με θεματικό χαρακτήρα. Η συμμετοχή των εισηγητών θα εξασφαλίζεται με τη μέθοδο της υποβολής αιτήσεως – περιλήψεως από μέρους των ενδιαφερομένων. Τα κριτήρια συμμετοχής, εκτός από τον καθαρά ακαδημαϊκό χαρακτήρα, θα κινούνται, παράλληλα, στο πλαίσιο της αναζήτησης πληροφοριών για την τοπική μικροϊστορία.

Ως υπό εξέταση περίοδος για τη δεύτερη θεματική ορίστηκε το χρονικό διάστημα **1910 – 1925**, προκειμένου να διερευνηθούν πτυχές της ιστορικής μετάβασης της επαρχίας από την Οθωμανική Αυτοκρατορία στο ελληνικό κράτος. Πρόκειται για μία ιδιαίτερα σημαντική περίοδο της νεότερης ελληνικής ιστορίας, καθώς μέσα σε αυτή διαδραματίζονται πολλά από τα σπουδαιότερα στρατιωτικά, πολιτικά,

οικονομικά και κοινωνικά ζητήματα του 20^{ου} αιώνα. Οι Βαλκανικοί πόλεμοι, οι πολιτικές εξελίξεις και ανταγωνισμοί (εθνικός διχασμός, πολιτικά και στρατιωτικά κινήματα), ο Α' Παγκόσμιος Πόλεμος, η Μικρασιατική εκστρατεία και καταστροφή, το προσφυγικό ζήτημα αποτελούν ορισμένα μόνο από τα βασικά ζητήματα με τα οποία θα ασχοληθούν οι εργασίες της ημερίδας.

Η ημερίδα θα πραγματοποιηθεί, στα πλαίσια της **Εβδομάδας Τοπικής Ιστορίας και Πολιτισμού** (17 Σεπτεμβρίου – 23 Σεπτεμβρίου), κατά τις ημέρες Παρασκευή (απόγευμα) 21 Σεπτεμβρίου και Σάββατο 22 Σεπτεμβρίου 2012.

Υπεύθυνη τη διασφάλιση του επιστημονικού υπόβαθρου της ημερίδας είναι Επιστημονική Επιτροπή η οποία αποτελείται από τους α) Στράτο Δορδανά, β) Ιάκωβο Μιχαηλίδη, γ) Σπυρίδωνα Σφέτα και δ) Κωνσταντίνο Φωτιάδη.

Υπεύθυνη για την οργάνωση και διεξαγωγή της ημερίδας είναι τετραμελής Οργανωτική Επιτροπή της Ε.Μ.Ι.Π.Η., η οποία αποτελείται από τους: α) δ. Αθανάσιο Βουδούρη, β) Εμμανουήλ Ξυνάδα, γ) Ολυμπία Μπέτσα δ) Αναστασία Ταναμπάση και ε) Ιωάννα Ζιώγα.

Οι ενδιαφερόμενοι μπορούν να υποβάλλουν αίτηση, συνοδευόμενη από σύντομη περίληψη της ανακοίνωσής τους, στην ηλεκτρονική διεύθυνση της Ε.Μ.Ι.Π.Η. emipi@ymail.com. Το θέμα θα πρέπει να είναι πρωτότυπο και στην περίληψη να αναφέρεται το αρχειακό υλικό που χρησιμοποιήθηκε καθώς επίσης και τα οφέλη που προκύπτουν από την έρευνα. Οι περιλήψεις θα δημοσιευθούν στο φύλλο 17 του τετραμηνιαίου περιοδικού της Ε.Μ.Ι.Π.Η. «Χρονικά Ιστορίας & Πολιτισμού Ν. Ημαθίας».

Εισηγητές οι οποίοι χρειάζεται να μετακινηθούν και να διαμείνουν στη Βέροια κατά τη διάρκεια της ημερίδας θα πρέπει πρώτα να επικοινωνήσουν με την οργανωτική επιτροπή προκειμένου να εξεταστεί κάθε περίπτωση αναλόγως.

Επόμενη ανακοίνωση θα δημοσιευθεί μαζί με το πρόγραμμα της ημερίδας στις αρχές Σεπτεμβρίου.

Με τιμή,

Ο Πρόεδρος
Εμμανουήλ Γ. Ξυνάδας

Η Γραμματέας
Ολυμπία Μπέτσα

Σημείωση: Για περισσότερες πληροφορίες μπορείτε να επικοινωνήσετε με τον πρόεδρο της Ε.Μ.Ι.Π.Η. κ. Εμμανουήλ Ξυνάδα στο τηλέφωνο 6946.901.531

π. Αθανάσιος Γ. Βουδούρης

Ο Βεροιώτης Ιερομόναχος
Μελέτιος Κωνσταμονίτης
και η περιοδεία του στη Ρωσία
(1862-1869)

“ Ένας από τους σημαντικότερους ευεργέτες της Βέροιας κατά τη διάρκεια της Οθωμανικής περιόδου, (...), ήταν ο ιερομόναχος Μελέτιος Κωνσταμονίτης, ο οποίος υπήρξε ο ιδρυτής του “Μελέτειου Παρθεναγωγείου” της Βέροιας...”
π. Αθανάσιος Γ. Βουδούρης.

**Διατίθεται από την Ε.Μ.Ι.Π.Η.
στην τιμή των 15 ευρώ**

Τηλέφωνο παραγγελιών 6946.901.531